

Arhiva Arghezi

Începînd din numărul viitor
„Luceafărul” publică o nouă rubrică:
SCRISORI, DOCUMENTE INEDITE
aflate în arhiva marelui poet
Comentariu — BARUTU T. ARGHEZI

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
ANUL XI—Nr. 19 (315) ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● Simbătă 11 MAI 1968 ● 12 pagini 1 leu



Desen de FLORIN PUCA



Venus din Arles

SĂPTĂMÎNA

VICTORIA

Cîte semnificații meru inedito poate avea pentru un popor o sărbătoare anuală în care se celebrează unele dintre faptele cele mai de seamă ale istoriei sale! Iată un adevăr pe care ni-l relevăm ori de cîte ori în conștiința noastră se răsfrîng amintirile înfăptuirilor preursorilor, adîncite tot mai profund de timp în focarele sale. Căuînd a gîndi totdeauna lucrurile dintr-o perspectivă mai înțeleaptă, evenimentele prînd larăși viață sub ochii noștri, ceva din prezent, o întimplare, un fapt nou făcîndu-ne a le privi altfel, dintr-un alt unghi, luminîndu-se un aspect nou, avînd corespondențe directe cu timpul și lumea în care trăim. Un astfel de eveniment este acest dubiu 9 mai, meru nou pentru că în esența lui el exprimă pentru poporul nostru sensul libertății sale, exprimă însuși destinul ultimului veac de existență între aceste holare. În fiecare an gîndim altfel această sărbătoare, pentru că meru gîndim mai profund despre libertate, pentru că socialismul ne oferă posibilității tot mai complexe

de a pune în relație prezentul cu trecutul, de a le compara, de a evalua pe primul în raport cu celălalt. Dintr-un asemenea unghi privind nu vom osteni niciodată a considera meru ca incalculabile urmările actelor petrecute în această zi de mai pentru națiunea română.

„Ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României!” — așa cum grăiește documentul epoci — a deschis în acel mai 1877 un nou orizont istoriei țării, spărgînd un jug anacronic ce dura de secole. Urmările au fost vizibile. Procesul de formare a statului modern, proces manifestat cu țarie în deceniile următoare și-a găsit în acest act un serios sprijin.

L.

(Continuare în pag. a 11-a)

Mihnea Gheorghiu

Umanități

Cultură, Ideologie, Actualitate

Ideologia noastră, a poporului român care și organizează societatea sa socialistă în condiții ce ne sînt azi cunoscute tuturor reunește și ne reflectă speranțele (deci interesele, plus certitudinea șanselor de izbîndă), exprimate în totalitatea ideilor și concepțiilor noastre, marxist-leniniste.

Modificările de structură și de mentalitate intervenite în societatea noastră în ultimele decenii și în special în anii din urmă, au contribuit în chip firesc la reexaminarea unor raporturi dominante, stabilite mai înainte pe alte criterii, în conștiința noastră socială din care ideologia constituie o parte însemnată, dar numai o parte.

O reflectare sistematizată a existenței sociale, cu datele ei psihologice, cu „obiceirile pămîntului”, cu stările ei de spirit, distanțate uneori enorm, în timp și spațiu, de baza economică ce le-a generat, nu este de loc probabilă, cel puțin cu mijloacele vechi de investigație și coordonare. Și nici nu credem că merită efortul acesta, mai înainte de a ne fi eliberat definitiv de prejudecățile mecaniciste ale bukerismului, îngropat mai de mult, dar care hibernează, plimbîndu-se stăfîle prin lume. Ar fi tot atât de inutilă acum, ca să nu zicem retrogradă, însăși reinvierea teoriei reflectării în formele ei restrictive, denaturate, care au dăunat și la noi atât de mult noțiunii realismului socialist, din pricina metodelor unor bonzi „ideologi”, incuții și abuzivi, ca I. Chisinevski și unii din cei care l-au inconjurat.

Nu de bonzi depinde „eficiența” unei ideologii: „teoria devine o forță materială de dată ce cuprinde masele” (K. Marx). În lupta ideologică, acesta-i principalul obiectiv. Și sîntem de acord că în țara noastră ideologia socialistă e azi dominantă, datorită unui proces educativ intens și multilateral, la care arta și cultura au contribuit considerabil, prin mijloacele ce le sînt proprii și prin altele din sferă intrudite (o vreme s-a insistat mai mult pe cultura circumstanțială, pe publicistică etc.).

A fost și un timp de expansiune tinerească în cucerirea hegemoniei ideologice, un timp pe care l-aș caracteriza plastic prin fermitatea unui glas care chema: Oameni, fiți comuniști! Mi se pare că modificările de structură și de mentalitate la care am asistat în ultima vreme, în țările în care, ca partid de guvernămînt, comuniștii și-au exercitat puterea politică în zonele cele mai diferite și cu rezultate diferite, vin să înscrie pe frontul edificării noastre ideologice o nouă lozincă, decurgînd din cealaltă, dar îmbogățită cu un sens nou al personalității restituite, a omului și omeniei sale, și aceasta este Comuniștii, fiți oameni!

Un apel realist și vibrant, definind imperatiile dezvoltării actuale a României, a fost rostit de tovarășul Ceaușescu, după sărbătorirea Întîiului Mai, în contextul căruia, printr-o între-

(Continuare în pag. a 11-a)

MARIUS ROBESCU

...și chipul
lunatic și părul...

Intru sfînt, intru stare pe loc,
dus de o mare lumină
în mare jale
copilandru cu falange usoare...
Vin și mă rog, bucurie,
facere, exod, rogu-mă
aibi de mine incredintare
Vin și-ți spun, mă declar
Sînt aidoma fruct scuturat
dar plouă și privește, privește-mă
cu ochiul — muntele Ararat
Hainele sînt darul meu,
frunzele rupte de trunchi
și calul și prietenul greu,
carimbii pină la genunchi...
Și aceste ouă din păsări
pe care le vîd și mă vîd
cu plozi prin coaja albastră
rozind fioros cu privirea
Și ceața, din singe și chipul
lunatic și părul legat
și luna și turmele cu împreună
tălpile roase de vărsat

...mereu și
după toată lumea...

Ieșim dintr-un dans
cu palma lipită de inimă
coplesiți ne inclinăm, multumim
Sînt cel părăsit, regăsit,
timpanele bat și eu mă retrag
mor și aștept
mereu și după toată lumea
descărnat ca o frunză de toamnă.
Și numai tu ingenunchetă
pe un glob muzical, orbitor,
îți lași brațele —
desnădejdea finalului,
Nu se întimplă „deus ex machina”,
durerea e darul celui cu voință
ca floarea strecurată pe-ntuneric
în rugătoare miini, la cinematograful.
Deșarta încăpere
aparență de nerv, nălcuire
mai mult decît un trup în care harul
presat sub grele scoarțe
se desface.

DISTINGUO

ÎNDREPTAR PENTRU CITIREA LUI PROUST

(III)

Ultima întrebare îndrumază spiritul cercetător la cauze mai particulare decît categoriile etno-economice ale spiritului național. De aceea am și urmărit pînă acum geneza unei metafore proustiene, care preschimbă statornic ființele omenesti în tulpini și lujere, raportînd-o la natura scriitorului. Feminitatea, pasivismul, cloroza, viața sedentară, sensibilitatea luminii și contemplația de sine, totul indicînd atînitătea cazului său uman cu regnul vegetal, sînt mai curînd adevărații factori modelatori ai viziunii și artei lui Proust. Căci de la un anumit nivel al creației lui metafora vegetală se preface în sentimental rădăcinilor lumii și omeniei, fără să mai fie prilejuri individuale de imagini botanice, sînt văzuți și chiar valorificați după fixitatea lor socială. Cînd marchiza de Villeparisis dezaproabă căsătoria unui fiu de „natar” cu o fată de nobil, numîndu-i ascensiunea „declasare în sus”, ea exprimă chiar punctul de vedere al romanțierului, a cărui concepție artistică se turbură prin astfel de mutații ale condiției de clasă. Dacă „proprietatea funciară”, comună fărânimii, burgheziei și nobilimii franceze, ar susține în adevăr viziunea proustiană, atunci diferențele de regim afectiv, căruia îi sînt supuse de autor clasele sociale și de la care le vine întreg farmecul poetic, s-ar șterge dintr-o dată.

În realitate, simpatia lui Proust față de personaje sale se distribuie numai după rădăcinile lor în spațiu sau în timp, care le fixează socialmente. Instabilitatea burgheziei, văzută ca șuvoi omenesc curgînd între maluri ferme, unul al fărânimii și altul al nobililor, e respinsă de romanțier sub forma unei colecții de caricaturi. Casa soților Verdurin, sediu muzeistic al acestei lumi rizibile, fortatește de tipuri care, aspirînd să-și schimbe condiția de clasă și neizbutînd, mimează comic superioritatea intelectuală. D-na Verdurin, ca să simuleze fie satisfacția pentru vreo vorbă de spirit a unui musafir, fie emoția estetică la vreo audifție muzicală, repetă mecanic același gest, în amindouă cazurile acoperindu-și ochii cu palmele și, după împrejurare, hohotînd sec numai din umeri sau dormitînd pe toată durata audifției. Ea e prima marionetă a cercului ei, teatru de automate, pe care artiști autentici ca pictorul Elstir îl părăsesc, dar caricaturi de intelectuali conformiști ca universitarul Brichot și doctorul Cottard continuă să-l cultive. Orlunde, în A la Recherche du Temps Perdu, înflinim reprezentanți ai burgheziei, ei sînt ridiculizați consecvent. Excepție fac numai Swann și romanțierul, însuși, care se aseamănă între ei uneori pînă la iden-

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pag. a 11-a)



După Ziua a șasea (E.P.L., 1966) a venit și ziua a șaptea, Dumineca (E.T. 1967).

E ziua odihnei — spune mitosul biblic — când creatorul își contemplă invenția cosmică și infra-cosmică, când se odihnește contemplând. Aceasta ar fi și înția zi a filozofiei, a meditației, când lumea s-a regândit pe sine, ar fi implicat o zi a liniștii și a liniștirilor exterioare. Dumineca Violetei Zamfirescu este însă contrară ultimului sens. Ea este o zi a „echilibrului dement”, o zi a solicitărilor ajunse la punctul lor maxim. În această cardinală a timpului, poeta, sub o aparentă solaritate, rememorează existența și umbrele sale în univers. Pentru ea, ziua a șaptea nu pare să fie o zi a odihnei ci, dimpotrivă, o sumă a celorlalte șase, transpuse într-un plan mental. E deci o zi paroxistică, când încetarea fizică a sabbatului și sabbatului zilnic — decretată sau nede-cretată — prilejuiește ivirea nostalgiai devorante, a dorului de ceea ce s-a petrecut ori se mai poate petrece. Această mișcare a gândirii este mai puternică decât însăși mișcarea faptelor petrecute, săvârșite anterior. Cum însă temperamentul poetei conține creația și evenimentele interioare sau dinafara ei ca rod al iubirilor continue, obsesia fundamentală a viziunii sale lirice va avea centru de gravitație (și de explicație) tocmai acest sentiment. Concepție populară sau concepție neoplatonică despre cosmologie, ea n-are o importanță exclusivă atita timp cât este efectul unui nerv vital și a unei viziuni existențiale atinse de nevroza ireversibilului ori a stagnărilor organice, a cîntecelor nespuse încă sau care nu vor mai putea să fie spuse. Dumineca poetei, moment al suprasolicitărilor, al întrebărilor și al dăruirilor definitive, produce un declin în percepția fizică, sau mai bine zis o inversare a percepției: creatorul e invadat de propria sa creație. Creatorul trăiește halucinația invenției, a faptelor sale ca semne subiectivizate. Dumineca e ziua torturilor și nu a odihnei. Ce pare interesant în simbolul intuit de poetă este tocmai sensul că în această zi omul este torturat de gândire, este obiectul gândirii (ca și cum în răstimpul celorlalte zile el n-ar fi gândit, ci s-ar fi executat inconștient). Oricum, „dumineca” (echivalent al somnului care naște monștrii) gândirea se debusolează, nu mai stăpânește propria sa cronologie. Repaosul e fatidic dar folositor cunoașterii subite ca o revelație inexplicabilă: „Îmi plîng benzile gândului. / Cad derulate, / Și din fantomatica stație / Mai din departe, / Semnalizează, nevăzută, adevăruri / Despicate în stamburii dragostei / Fără moarte”. O încercare de fixare în inima propriului edificiu construit, o fixare de obiectele create și plantate în peisaj și conștiință e infructuoasă, ele li sint străine, n-o ascultă. (Obsesivă rămîne doar atracția dintre elemente, principiul dragostei). Dorul după ele nu le mișcă, creatorul a pierdut contactul cu realitatea, se hrănește adică cu propriile-i halucinații. „Nebunia cu dor / Nu mai pot s-o deșmint”. Încep durerile, patimile, reclusiunea într-un impe-

riu aproric: „Dor creierii / Doare dragostea. / Ochii mă dor, / Strig după tine o dată, încă o dată, mereu, / Păsări ciugulesc armonia din singele meu, / Crapă a cer, naștere săracă de har, / De m-aș trezi, ca din demut, frumoasă iar / Ti-aș face mintilor”.

Firește, ruptura poetului de lume s-a produs drept consecință a propriilor sale eforturi de creație, materia acumulată fiind suficientă pentru retrăirea determinărilor de altă dată, într-o lumină tragică, de crepuscul, sau o lumină macerantă. Viziunile min-

neadmițind odihnă, relaxare, devine dramă, retrăire dramatică (Ghindă, Foie verde de prun, Fragil, Mireasmă de viță, Despuiere).

Dar deschizînd procesul bolii de duminecă (boală hamletiană) poeta rămîne o devotată comunităților create sau din care a fost creată. Senzorial, fiind o vitalistă, Violeta Zamfirescu este o fiică a pămîntului, a iubirilor sublinare, o telurică, am spus-o și altă dată, o Diană, cum se autodefineste ea acum. Rădăcinilor sale vegetale le va dedica oricînd, în orice stare psihică s-ar afla, poeme de recunoștință,

CRONICA LITERARĂ

de M. N. Rusu

VIOLETA ZAMFIRESCU:

DUMINECĂ

ții devin obsedante, stăpînite de luciditatea cauzelor, de nevoia de a le afla. Poeta (creatorul) nu-și dă seama că acestea alcătuiesc cauza în sine. Ea caută cauza amorțirilor, gîndind cu însăși cauza: „Nu pot realiza ce scundare Teribila m-a smuls, / Trece printr-un rîf de-nunecare lung, / Aș vrea să-l scriu, / Silaba moare de pustiu pe drum (...) Scu-fund mereu prezentul în trecut și viitor. / Văd ca suții pe nor / Canalia și prostul / Dublind sămintă de venin. / Ar trebui să fie nimicică dintre noi, / Regret, o, cum regret / Că fiecare por din mine e de genul feminin / Și răvășita mea celulă de poet”. Rațiunea damnată a poetei — în dumineca lumii — face mai vizibile primejdiile și vicile existenței, a principiului rău, distrugător, cu care nu mai comunică, pe care doar îl contemplă. Bolnav deci nu este creatorul, ci propriile creații ce s-au îmbolnăvit de nu se știe unde. El observă că „Prea e traul pe vulcani”, ca Marin Sorescu, în admirabila Viziune. Însă vulcanii autentici ai poetei sint de găsit în biologie: „Iarbă și ceturi / Oro în lună, / Ochii citind toate cărțile vîntului. / Îți mingii obrazul pe stela, dragoste, / ce mă orbești cu grații de om? / Mă alungi / Mă destramă, / Iar mă aduni, / Obsesia glas pedepsitor de fierbinte. / Cerul din piept, / Muzica singelui, / Aruncă lanț de vulcani biologic”. Obsesia pedepsitoare a cărții este—așa cum am mai spus—aceea a iubirilor din zilele genezel, care, dumineca

căci le dedică propriilor sale obsesii și nu altora venite dinafară. Natura pentru Violeta Zamfirescu e leacul cel mai sigur al lucidității poetice, leagănul iubirii, refugiu plămuiturilor sale destul de chinu-toare.

Teorizat de atavisme, de obsesii sangvine buco-lice și viforoase, poeta le prescrie, coborînd, nu ca Ion Gheorghe pină la nelămuritele ițe ale Cavalerului Trac, ci pină la 1821. Arborele genealogic precizîndu-se astfel: „Atît m-au amestecat cu pămîntul lor / De îmi umblă numai glasul pe-afară, / Unorî, în singele meu / Deschid străbunii pleoapă de ceară, / Alerg atunci / Cu întărire de zmeu”. Sau: „Străbunii toți, / Pină la ultimul pandur, — și altul — Au migălit harta inimii mele / Cu dragostea pămîntului pe riuri / Și înaltul / Neam de păstori turburători de stela, / Cițiva din ei / Uitați printre ulcioare / Beau vinul nucilor / Pină la somn de cer și-ncrîncenare. // Am rămas / Ca un măr, ca un păr, ca un fier, / Umblu zîină de vară / Fulgerată de frumusețe mereu, / Cîiță iarbă pe mine o? / Răsără / Nu va crește între sufletul vostru și-al meu.”

Dacă Virgil Carianopol a plecat de la Poeme din ospiciu și alte instituții și a poposit în versul tradițional, Violeta Zamfirescu pleacă de la ultimul și ajunge la primele, adică în experiența suprarealistă a iraționalului temporal. Se oprește însă la mijloc, atrasă, în egală măsură, de cele două extreme.

À propos de... À propos de... À propos de...

ION BARBU — COSMOLOGIA JOCULUI SECUND

Există desigur ceea ce se numește intuiționism matematic, prin intermediul căruia, chiar comentatori profani, cunoscători ei înșiși a trei filozofie, au reușit să lumineze puncte, linii suprafețe sau volume ale poeziei barbiene. Dar neîmpătunată, semnificația totalității i se refuză. Pentru că, mai toți profanii omiteau, cînd să-și dă seama de faptul că omul era un matematician, cănd de lațura poetică a opereii sale, insinua-țare și de nedepășiri. Poetul și matematicianul au vorbit adeseori unul despre altul; dar niciodată, pină de curînd, un exegat al opereii barbiene nu a făcut acest lucru, pentru bunul motiv că lucrul li era peste mîin, premisele necesare în interpretare lipsindu-i. Poetul nu și-a explicat în amănunțime opera poetică prin cea matematică, și nici cea matematică prin cea poetică decît principial, atît cît era necesar pentru a da imaginea unui univers spiritual unitar și omogen, de sistem închis. Cine urma atunci să reconstituie modelul acestui sistem în adevăratele lui articulații și semnificații? Criticii? Poetii? Oh! Acepția nu cunosc în-deobște decît reziduurile de gîndire matematică lăsată și ea prin licee. Matematicienii? Acepția, în entuziasmul lor firesc de a formaliza totul, ajung adeseori să excludă poezia. Trebuia deci să apară un spirit de intersecție, capabil să se orienteze cu dezinvolură prin cele două spații ale gîndirii pe care toți le găsim extraordi-nar de apropiate, deși ne-ar fi greu, puși în fața necesității de a demonstra apropierea, să o facem. Acest spirit se numește Basarab Nicolescu, un nume necunoscut pentru lumea literară, dar deja o notorietate în lumea fizicii și matematicii în ciuda vîrstei sale. Omul de mult așteptat și pe care insinuiți îl avem.

Era necesar deci, a demonstra semnificația matematică a poeziei; a demonstra în același timp, valoarea poetică a gîndirii matematice; a căuta realizarea unei interpretări în ambele sensuri ale aceleiași gîndiri materializată în simboluri care sint de fapt punctele de reunire ale ambelor spații. A le decoda în același timp liric și matematic, a le descoperi semnificația lirică celor matematice și cea matematică celor lirice, cuvintele devenind astfel chei, simboluri de coincidență, de definiție pentru ambele do-menii; Fenomenul nu este nou, dar a fost uitat adeseori, și de metodologia critică cu deosebire. Principiul conductor, de logică interpretativă utilizat de Basarab Nicolescu este acela formulat încă de Toma din Aquino care afirma că într-un sistem binar, unul din termeni este neapărat formal în raport cu celălalt. Aprecînd ambele ipostaze ale sistemului, care în cazul nostru sint cele de poezie — formă pentru poezie, Nicolescu Basarab nu explică, așa cum ar crede cititorul superficial poezia sau matematica, termeni ai sistemului, ci însuși sistemul, structura „cosmo-logică”.

Pentru aceasta, autorul pornește riguros la lucru, definînd mai întîi, adevărurile, postulatele, de la care poetul pornește și care sint: caracte-rul de dualitate a lumii spirituale în relație cu lumea fenomenală; caracterul de ansamblu de mistere interferente al lumii spiritului; caracterul cognoscibil al lumii spiritului prin intermediul investigației pe care o face posibilă „geometria superioară”. Evident, aceste adevă-ruri sint premise, puncte de plecare pentru cons-truirea unui sistem după metoda axiomatică, pe care autorul studiuului o amintește cu insis-tență. Metoda axiomatică, așa cum este ea cunoscută în matematică, presupune după însuși Ion Barbu, punerea înainte a sistemelor de axiome și dezvoltarea logică a lor, și, stabilirea

exhaustivă a teoremelor, adică prin epuizarea celor mai generale condiții în care ele rămîn încă valabile. O axiomă, mai spunea el, este o afirmație liberă asupra unui sistem de elemente disponibile (p. 153). Considerînd unitatea și omogenitatea sistemului axiomatizat barbian, Basarab Nicolescu parcurge drumul în sens in-vers față de poet și matematician, degajînd axiomele care în plan poetic sint echivalente unor mituri. Cele trei mituri fundamentale spiritului barbian vor fi: mitul Oglînzii, mitul Nuntii și mitul Soarelui, cărora li se vor asocia, după cum se va vedea, echivalente sau cel puțin corespondente în planul simbolisticii culorilor.

Ceea ce este important însă, este faptul că, pornînd interpretarea în dublă direcție, unitatea opereii barbiene, va ieși cu putere în evidență. Dacă metoda axiomatizată conduce la crearea unui sistem axiomatizat, adică la o cosmologie în care un număr extrem de redus de mituri formează structura gîndirii, atunci, poemele luate ca structuri explicative, de constituenți de grad inferior, rezultați, pot fi puși în corespondență în plan matematic și explicați prin „arta teoremei”, generatoare de altfel și a metemorfologiei, căci teorema este o simplificare, o reducere și o operație de respingere a tot ceea ce nu este necesar cursului logic al demonstrației. Evident, autorul face distincția între axiomele de conținut și cele enunțate, care aparțin fundamentului formal.

Pornînd de la aceste operații de definire generală a cosmosului barbian, se trece apoi la cercetarea sa analitică, a tuturor constituenților. Se explică semnificația cifrelor și figurilor geometrice în lirica barbiană, pornindu-se de la semnificațiile lor pitagoreice și chiar cabalistiche; se descrie mecanismul contradicției ambiguitate-univocitate la toate nivelele siste-mului, de la cel axiomatizat continuu, la cel al limbajului. Se urmăresc insinuiți elemente de detaliu care primesc echivalentele în sistemul de gîndire complementar. Pornînd de la textul Veghea lui Roderick Usher în care găsește simbolul cubului, utilizează elemente de teoria măsurii pentru a ajunge să demonstreze impecabil, autorismul liricii barbiene, adică... „Proprietatea unei mulțimi de elemente de a coincide cu ea însăși la o anumită transformare” (p. 17) Calculul diferențial și integral servește pentru a comenta afirmații de ordin estetic practic inestimizabile ochiului neavizat, în speță, rolul științei în tatonarea realității materiale. Un capitol special este consacrat de altfel, anali-zei raportului dintre termenul științific și gestua-tiv poetic. Asociațiile sint abundente. „Gestul închis” barbian conduce la caracterul complet și exhaustiv al oricărei teorii științifice corect construită; misterele lumii își găsesc model în imaginea razei luminoase reflectîndu-se în apropierea maselor gravitaționale; poemul Grup ii permite o amplă prezentare a teoriei grupu-rilor aplicabilă, după cum se va vedea, în marea majoritate a poemelor barbiene, care sint struc-turate grupul. În capitole separate sint apoi studiate toate aspectele implicate de utilizarea celor trei mituri fundamentale, ajungînd să extragă sensuri noi, realmente surprinzătoare. Prin mitul oglinzii, va ajunge bunăoară, să releve caracterul de investigație a stărilor limită, a punctelor critice ale existenței (cap. Noul Narcis) aspect cu totul inedit care anulează o imagine eronată asupra poetului, pentru care starea limită sub aspect științific era indispensabilă, ca pentru orice autentic savant. În capitolul Infinit și infinitesimal va aduce nu numai noi sugestii asupra opereii barbiene, dar va oferi criticii modele de operații analitice, comuînd nume și opere ale unor autori comentați de Ion Barbu, tocmai pe baza premizelor pe care cosmologia barbiană îi obliga și îl îndrăgnea s-o facă. O entitate convențională din analiza matematică îl conduce la definirea „creatului cosmic”; teoria conceptului explică ceea ce se numește faptul poetic.

Dar cu totul excepțională este reconstituirea

unei dialectici a spiritului barbian, nemat-făcută pină acum în acest mod. Pornind de la miturile date, autorul extrage din poezie, cele trei faze ale dialecticii barbiene, simbolizate prin roata Venerii, a lui Mercur și aceea a Soarelui, cele trei etape amintind de Hegel poate, dar mai ales de cronologia „stadială” klerkegardiene. Cu ocazia analizei miturilor, operează simultan cu procedeul restituirii ima-ginilor oglinză, lucru care-i dă posibilitatea să realizeze distincții transante între asociațiile care s-au făcut cu concepția creștină asupra lu-mii, sau între poemul rigid Crypto și Luceafă-rul eminescian. În ierarhia barbiană cosmolo-gică, mitul soarelui este mitul superior, precedat fiind de acela al lui Mercur și de Venus, Mercur este bineînțeles, aparițiu în ambele mituri cu care este în contact ca verigă. Din distribuția miturilor rezultă o serie de consecințe pe care autorul le va expune, pină la aceea a stabilirii culorilor corespondente.

În alte capitole, se fac toate operațiile de con-fruntare ale opereii poetului cu structuri literare similare. Există aici prilejul de a formula o de-finiție a balcanismului, în sfîrșit, de a discota pe poet de paralelismele prea marcate cu An-ton Pann sau Mateiu Caragiale, care nu se sus-țin. Se demonstrează, că la fel ca și la cele-lalte cazuri în care poetul a făcut referințe la opere sau personalități, aceste referințe consti-tuiesc numai un primum movens, un pretext pentru propria sa explicație. Un capitol special este consacrat sentimentului erotic, prîbit din perspectiva diferitelor trepte mitologice, iposta-zele erotice variînd atunci, de la senzualitatea cea mai telurică la ceea ce se denumesc senzua-litate fără obiect (p. 107). Se fac în sfîrșit, distincțiile între opera poetului român și aceea a unor Mallarmé sau Valéry, descoperindu-li-se superioritatea românească; se fac apropierile re-velatoare pină la formularea identică între poetul nostru și unele principii expuse de Einstein și se fac legăturile cu estetica și viziunea filozof-ică populară reperabilă din folclor.

Concluziile? Poezia barbiană este încadra-bilă într-o trinitate alături de cea eminesciană și blagiană. Poezia lui Ion Barbu legată prin miș-de fire de spiritualitatea românească, nu se poate totuși explica decît prin ea însăși. De unde și singularitatea sa, ceea ce imposibilitatea de a o explica, altfel de caracteristică și opere emi-nesciene. Trebuie să ne obișnuim cu adevărul că apariția „Jocului secund” a fost un fenomen cu totul singular, independent de școli, curente, influențe exterioare. Temperamentul tumultuos, formația matematică, amprenta adîncă a „spațiu-lui” spiritual și geografic în care a trăit Ion Barbu au dus la constituirea unei opere poetice căreia nu i se poate găsi decît o determinare interioară și care are dreptul la o afirmare valorică uni-versală suverană” (p. 158). Concluzia căreia mă rialiez pe deplin, și pe care exegetul a demon-strat-o strălucitor într-o carte fără prea mari di-mensiuni.

Opera poetică a lui Ion Barbu s-a bucu-rat de atenție de la bun început. Bibliogra-fia aneazată la volum, incompletă chiar, așa cum este, o poate dovedi. Dar nici unul dintre exege-ți nu a reușit să spună mare lucru. Dovada o constituie însăși această carte, care înfrimă mai toate punctele de vedere, atunci cînd nu și le anexează ca pe niște simple accesorii. Însuși studiul lui Tudor Vienu ne apare din perspectiva cărții lui Basarab Nicolescu drept ceea ce pină acum nu părea a fi: un comentariu naiv și frag-mentar. Autorul nostru amintește, de altfel, toate principalele ipoteze și le anulează metodic, incisiv fără a fi polemic, nemilos fără a fi ne-drept. O gîndire axiomatizată, așa cum era aceea a lui Ion Barbu și-a găsit în sfîrșit o gîndire axiomatizată capabilă de a-l cuprinde. Această ex-cepțională exegeză barbiană, care mai bună din cite are poetul, este, să sperăm un început, și matematicianul Nicolescu Basarab va continua studiul literaturii.

MARIAN POPA

SPORT

SĂPTĂMÎNA

Dinamo-București — 20 de ani de fotbal, de succese, de apariții ce au consacrat un club. Felicitările noastre nu vor să aibă un aer de circumstanță. Dorim acestei formații cu un trecut în sportul românesc cît mai multe succese. De altfel victoria asupra Bologniei de miercuri ni se pare revelatoare. Un compliment pentru Dumitrache, omul de viitor al formației din Ștefan cel Mare. A fi serios... A crede că și fotbalul cere credință, a voi să li mereu foarte bun. Nicîi lui Dinu nu-i trebuie prea multe sfaturi. Poate aceste rînduri scurte vor vorbi mai mult decît un discurs. Avem nevoie de modele, de vedete în cea mai bună accepțiune a cuvîntului, în fotbal. Două nume spun mult. Să ne respectăm, băieți!

La Pitești, 20.000 de oameni, plătitori sau nu, au huiduit echipa Steaua la apariția ei pe teren. Ia gîndiți-vă că la un concert, un celebru violonist nici nu apucă să ridice arcusul și e luat în primire cu fluierături... Dumnezeu să îi și parcă nu ai chef să distrezi un public atît de ostil. Pe teren s-a dovedit că presiunea psihologică asupra virtualei campioane rămîne numai un act formal. Bucureștenii au jucat calm, destructiv și au obținut puncte de care aveau altă nevoie. Păcat de flori, de copiii nevinovați și de atmosfera festivă dacă se reurce în asemenea gîndiri. Oriec de mult temperamant ar avea acest public piteștean este vremea să i se spună de la obraz că nu se face...

Dumitriu II a primit în cabină pe 23 August salariul pe ultimele luni și a răspuns elegant cu patru goluri. Aici sint cîteva defecțiuni. Ori contabilii nu sint conștiențioși și nu trimiț banii cuvenii oamenilor la timpul potrivit, ori Dumitriu II nu face ce ar trebui să facă în producție. Dar producția lui mi se pare că este aceea de a da goluri adversarului (dacă se poate cit mai multe) și dacă cineva nu înțelege acest lucru, să-și scoată pe teren pe contabilii să joace. Se pare că locul lui Dan Coe e de pe acum liber...

Cînd o să terminăm noi cu pomperismul în domeniul delicat al psihologiei, cînd o să înțelegem că și joaca asta cu o bătăcie de piele cere sacrificii, timp pierdut, exercițiu și chiar plăcerea de a veni la serviciu, adică la teren?

Echipa lui T.T. joacă frumos dar nu realizează puncte. Lucrul poate să-i mîhnească pe suporteri, și chiar pe noi, cei ce bînuim viitorul unei formații aflate încă în rodaj, fără vedete și fose, disciplinate pină la fanaticism. Dar numai așa se clădește, cu fazei în carne vie, cu sacrificii, cu scriștiri din dinți. Nu vrem să-i consolez pe clișjeni, dar ei au încă de pe acum ceva foarte prețios înainte: un viitor strălucit. Să existe răbdare, să nu se privească superior munca unui om care știe mai întîi de toate ce trebuie să facă, chiar dacă jocurile de artifiții nu s-au aprins în cîntea lui...

Aud că un confrate pus pe găsirea cu orice preț a senzaționalului a iscat o discuție penibilă în jurul unui rezultat recent, cu aparente suspente. Nu pun mîna în foc pentru nimeni, dar parca se cuvîine ca mai întîi să ne convingem de unele lucruri și pe urmă să aruncăm barda războiului. Vinătorea de glorie, începută la masa de bodegă și terminată la tribunal, nu face cinste meseriei de gazetar. S-au ujtat regulile jocului, prea ades dăm lecții etice altora în timp ce noi însine le ignorăm!

Meseria de cronicar sportiv nu este chiar așa un bal continuu al cuvîntelor ireponsabile. Să fim necruțători cu infractorii, dar haiduiala cu orice chip de dragul galeriei e la fel de reprobabilă. Sperăm că măcar acum, în ceasul al 12-lea numitul gazetar inflamabil va înțelege lecția aspră pe care i-o dă viața, pentru a cita oară?

Dacă te string pantofii nu mergi la vrăjitoare...

Aud că la Tirgul Mureș în locul lui Voinescu au vrut să facă echipa cîteva persoane particulare. Ce manie! Ce-ar fi ca la Calea ferată să vină cine vrea și să se apuce de dispecerat? Cine ar mai călători atunci cu trenul? Ce spuneți, dragi specialiști în toate ce nu vă mai vindecați o dată de năvrurile domniilor voastre care au adus atîtea prejudicii fotbalului?

E. B.

Nu era în glasul ei nimic care să cheme pe Dumnezeu, nici o umbră de exaltare mistică ori de disperare ce-și caută refugiu în invocarea cerului. Avea în glas convingerea fermă că este o simplă trecătoare pe această stea (cum îl zicea ea pământului, explicându-le fetelor, mai de mult, ce sint stelele și ce e pământul) și toamă de aceea nu trebuie să uite că și ei sint trecători, chiar de o așteaptă la poartă să plece. Și că n-ar fi exclus să dea cîndva socoteală chiar acestor copii. Îi ținea pe grumaji și în brațe, și ea și bărbatu-său, unchiu-tău Vasile, de parcă îi fereau să atingă pământul și să moară. Îi legănau și le cîntau, și nu-i cuprindă frica pe nepoți. Și îndepărtîndu-se de casă, cîntîndu-le copiilor (care erau mici, dar nu toți foarte mici ca să adoarmă): „nani, nani, puil mami, vino somn să mi-l adormi, vino miță de-i dă țîță, și tu pește de mi-l crește...”, el, cei doi bătrîni, nu păreau că merg susuși, ci că prin cîntecul acesta arhonicos și banal chemau o putere firească, ce dormea undeva, să vină și să le facă mari nepoții și această forță ce nu era prezentă acum să ceară socoteală, și să împlinescă ce trebuia de împlinit; și cîntecul pentru toți nu mai era un cîntec de leagăn ci un blestem. Dimie se abise ca săpîntul și se urcase pe scaunul de la poartă, crezînd cumva că dacă nu sta pe pămînt nu-l atinge blestemul, care nu putea să nu vină de la iad, prin pămînt: iadul fiind în mijlocul pămîntului și raiul în cer. Numai Ică avea o față netulburată, și pe cîntecul sau blestemul mătușe-ții nu-l pătrunsesse nici pînă unde pătrunde frigul ploii, să-i încrețească pielea. Fuma din lulea, purfînd preocupat de gustul tutunului, și fumul era pentru ea un paratrăznet asupra căruia vorbele n-au niciun efect. Și-l am văzut aproape în aceeași poziție, savurîndu-și tutunul, cînd Păun, după ce se întorseseră oamenii de la Frumusea, se legase de Ileana, dacă nu cumva nu se legase ea de el, și Ică nu voia să știe de această poveste care-l făcea pe el de ris și pe ginere-său. Și voia să o rupă și nu putea s-o rupă decît rupîndu-l pe Păun de sat. Și atunci a inventat povestea cu pistolul lui Păun. Că avea unul rămas din timpul războiului și nu voia să-l predea, că să poată împușca pe cine voia el. L-au arestat pe Păun și l-au scos din curtea Cimpuleț și cînd l-au scos din curtea Cimpuleț, chiar în locuștii unde stăm noi acum stătea Ică și trăgea din lulea. Mătușe-ta se făcuse neagră ca foalele și slăbise, ca pusă la fum și unchiu-tău a îngenușchiat în fața lui Ică spunîndu-i că fii-său n-a avut niciodată pistol, să-l creadă și să-l ajute, și n-o să mai calce prin grădina lui Celce. Dar orice i-a spus el stînd în genunchi, Ică n-a auzit, ca și cum nu știa despre ce e vorba și se aflase acolo întîmplător. Ești gras dar ai uitat legile domnului, a zis mătușe-ta. Și eu sint convins, părinte, că și de data aceasta eu nu s-a gîndit la Dumnezeu. Și i-a spus lui nea Vasile să se ridice în picioare și să tacă din gură, că n-are niciun rost să explice un lucru drept cuiva care nu vrea să-l asculte. Degeaba îi vorbești din suflet Vasile, a zis ea, că el nu te ascultă cu sufletul, și nici cu mintea, așa că vorbele tale le spui degeaba, în vînt, n-o să-ți fie de niciun ajutor, nici măcar nu-ți poți înfrunta cu ele, nici măcar nu te poți lupta cu el, că el nu dă doi bani pe ele, nici cît pe fumul din lulea și el nici nu te ajută și nici nu se bate cu tine, cu mintea și cu sufletul; el e tare ca un taur, Vasile, ridică-te! Dar unchiu-tău Vasile își pierduse firea și nu s-a ridicat. A zis că dă tot, face orice, numai să scape Păun. Ică era ca surd. Nici măcar n-avea pe față acea mîndrie a victoriei pe care o așteptase — că-l vedea îngenușchiat pe tatăl băiatului ce-l stricase cîmășia fetei sale. Nici aceste victorii nu-i tulburau fața. Nici spaima bălăntului și nici bucuria unei bălănti cîștigăte nu-l pătrundeau prin carne pînă la os să-l cutremure. Această tăcere de piatră, unchiu-tău Vasile a luat-o ca pe un semn, ca o așteptare a unui lucru pe care el trebuia să-l săvîrșească urgent ca să-l salveze pe Păun: adică să rămîna fără nimic la casă, dar cu Păun. Și cum mătușe-ta intrase în curte, nea Vasile s-a ridicat iluminat din genunchi, și a fugit în bălăntură, a pus boul și vaca la jug, a urcat în car plugul și tirșitoroarea, grapa și toate secerile și sapele și a ieșit cu ele în drum. Mă duc să mă înscriu, i-a spus lui Ică și de-abia atunci Ică parcă s-a trezit și l-a întrebat sec: „de ce?” Unchiu-tău a rămas mut, apoi a zis: „da, nu e un sac cu sare.” Deci nu are nici o speranță, chiar de proceda ca ginere-său și a îndemnat animalele să pornescă. „N-are rost, a rostit Ică. Băiatul dumitale n-are nici o vină.” „Cum n-are nici o vină? n-a înțeles nea Vasile.” „Bine, pentru că n-are nici o vină: n-are pistol! Și doborîcii ăia care l-au reclamat l-au reclamat degeaba. Dacă n-are pistol, de unde vor să scoată omu pistolul? Din burtă, ca la circ? Baga dumnea-ta boul și vaca și carul în bălăntură și vezi-ți de treabă: deseară Păun o să stea aici pe scaun unde stau eu.” Și n-a mai zis un cuvînt, a plecat și-a vorbit la telefon cu cine-o fi vorbit și seara Păun sedita pe scaunul ăsta și fluiera. „Cine te-a făcut pe tine, Tudorîjo nene.” Se multumise cu umilirea lui nea Vasile și cu promisiunea că se va cuminți Păun? Sau își dăduse seama că tot nu mai ținea căsnicia lui Celce cu Ileana și chiar de pleca Păun ea și-ar fi găsit alt Păun și el n-ar fi putut să-i bage la pușcarie pe toți amănții fetei sale? Experiența sa de curvar îl spusese că singele Ileanei nu se va potoli, mi-am zis, și că hotărîrea a luat-o nu cînd nea Vasile a ieșit în drum cu boul și vaca, și cu hotărîrea de a face ca ginere-său, ci a luat-o mai înainte, însă nu se știe precis în ce moment. Acel moment am căutat să-l află: era foarte important. Am spus mai înainte că Ică avea o forță teribilă de posesiune. Nu numai sexuală. Putea să posedă și lucrurile, să le facă ale lui de cînd lumea. Cînd a intrat în casa lui Manoilă totul aparțină lui Manoilă și nevastă-sa: paturile, saltelele, cearceafurile, paturile, scaunele, lămpile, mesele și fețele de masă, lingurile, cuțitele, furculițele, oalele, farfuriile, străchinile, cîmășile, iconele, totul. Parcă Ică intrase într-o pădure și trebuia să locuiască în ea: și cînd ar fi plecat nici o urmă de-a lui n-ar fi rămas, nici nu s-ar fi știut c-a fost acolo vreodată. Nu era pasăre, nu era copac, nu era iarbă, era străin. Dar n-a fost așa. El de cum a intrat în casă s-a așezat la masă și-a jucat șah, ca la el acasă, ca un stăpîn vechi. Tăcut a jucat douăsprezece partide, să le lase timp peritelor, și paturilor, și icanelor, și paturilor să se obișnuiască cu el și cu noua stare, să se uite la el și să se învețe cu el. Exact așa a făcut și cînd a revenit în sat. S-a dus la sfat și a jucat două-

sprezece partide de șah, fără să scoată o vorbă, și din tăcerea lui oamenii au înțeles, vorbind între ei, tot ce voia el să înțeleagă juca tot timpul avînd-o la spate pe cea de-a doua muiere, care tot timpul îl freca pe gît și pe urechi și-i susținea ceva neînțeleș de nimeni. Cu ea dansase și la bal. Și cu ea de braț mergea și prin sat, chiar după ce prima muiere, mama Ileanei, se mutase cu el. Și în casa lui Manoilă jucase șah fiind lingă el Surda, cum o porelise lumea. Și toate scaunele lui Manopla și cîmășile, și paturile l-au primit și l-au recunoscut de stăpîn, toate se transformaseră și i se potriveau ca de cînd lumea: pină și căciula de miel negru a lui Manoilă îi venea perfect pe cap și nimeni nu putea să spună că-i a lui Manoilă. Manoilă era aproape de două ori mai înalt și mai solid ca el. Nu degeaba se auzise că fusese o vreme cîrcar: pe ce puneă mina nu mai semăna cu ce fusese înainte. Cîmășile lui Manoilă stăteau pe el cum n-ar fi stat pe Manoilă niciodată: Ică le purta cu cravată roșie cu picătele negre. Obiectele i se supuneau, trăindu-și o altă istorie, concretă, publică. Dar descoperirea mea cea mai senzațională în ce-l privește, a fost atunci cînd mi-am dat seama că pentru el și timpul e concret, solid, palpabil. Cred că el nici nu gîndea abstract. De exemplu: nu zicea: în data de cutare am jucat cu Celce douăsprezece partide, ci: cînd m-am mutat în casa cea nouă cu mușcate (nevasta lui Manoilă avea foarte multe mușcate) i-am bătut pe Celce de o duzină de ori. Sau cînd s-a hotărît: să spună că Păun n-avea pistol nu și-a zis așa: de-l scap, peste cîțiva ani lumea o să-mi fie recunosătoare și-o să spună că-am fost om cu suflet. Nu exista pentru el noțiunea: peste cîțiva ani. El s-a gîndit așa: dacă Păun scapă, scăpat de mine, eu îl am pe Celce în mîni și pe Păun. Dacă Păun scapă constatîndu-se la judecată că n-a avut pistol, eu îl scap din mîni pe Celce și pe Păun. Iar dacă el nu scapă, eu nu cîștig nimic. Ileana tot e nebulă. Și cînd el l-a văzut pe unchiu-tău Vasile ridicîndu-se iluminat din genunchi, atunci s-a hotărît să-l scape pe Păun. Și-a mai zis: mi-e ușor să-l scap, eu l-am înfundat. Apoi: dacă ăstia se înscriu în colectiv și se constată la judecată că Păun e nevinovat, se aude în sat cine l-a înfundat. Pînă aci nimic nu e important. El nu l-a oprit atunci pe unchiu-tău să intre în curte și să-i spună ce hotărîse fiindcă nu găsisse cheie prin care el să învingă. Repet, timpul pentru el era concret: și el nu găsisse felul cum să-l izbură pedepsirea lui Păun. Găsisse o, o primă treaptă a acestei pedepse era acum punerea lui în libertate: să fie adus în sat de la Cimpuleț. Și de-abia cînd el l-a înțeles pe nea Vasile: de ce? el a știut precis ce avea să se întîmple: în acel

Păun cînd a intrat în grădina Împărătesei, fără să știe că Ileana fusese chemată de taică-său să-i pună vîntușe, și l-a pus pe la spate în cap o pătură și l-a strîns bine ca să nu țipe. Mai era cu cineva, nu știu nici acum cu cine, în orice caz nu putea începe singur o acțiune atît de riguroasă pregătită și riscontă. L-a legat burduf pe Păun, l-a pus în căruță și l-a acoperit cu o cerșă și cu cîțiva saci cu grîu, ca în caz de urcă cineva în căruță să stea pe saci și să nu observe nimic. Și l-a scos la marginea satului. Celce a fost toată viața convins că politica și dreptatea sînt mai ușor de făcut ca războiul. El fusese un soldat curajos, primise cîteva medalii, trecuse prin Debrețin și ajunsese pînă în Tatra, forțase riul Mures, la Oarba, era să fie omorît de aviația germană lingă Oradea, trecut pe lingă moarte de zeci de ori. E drept că întotdeauna își dăduse ulterior seama că trecuse pe lingă moarte, așa cum e în război. Dar în politica și în tot ce se întîmple în sat după război nu era nevoie de trecut zilnic pe lingă moarte și de-aceia lui totul i se părea extrem de simplu. Și de-aci pornea curajul său. Un singur lucru iza el tot timpul: că el era curajos cu niște oameni care nu se luptau de la egal la egal cu el. El avea de partea sa pe Ică și convingerea că stabilește o nouă lume pe pămînt, iar mătușe-ta n-avea pe nimeni, și nici Păun. În cazul de față. Și culmea, că unu n-apărău nici lumea veche, că n-aveau ce apăra, ca mătușe-ta, că nu fuseseră boșagi, dar nici nu puteau să spună că întemeiază o nouă lume fericită, fiindcă nu știau ce este o lume fericită și nici nu atînseseră, și nici nu încercasă să-și asume o asemenea răspundere. Deci cînd Celce l-a scos în căruță pe Păun din sat, stînd ce-o să facă, a considerat că-i face o dreptate și că desăvîrșit acest act justitiar devedesce că nu și-a pierdut curajul, că, adunînd decorații pe front, și nu s-a gîndit niciun moment că Păun, cum am încercat să mai spun, nu putea să se lupte cu el de la egal la egal, nici n-avea dreptul să se apere. Căci era legat de mîini și de picioare. Tot ce-a săvîrșit mai departe Celce, a fost o simplă manevră soldătească. L-a dus pe Păun spre Cimpuleț: și cînd a trecut de zăcoarea de lingă Cărbăntărași și a urcat drumul pe dealurile de nisip ale Spulberăturilor, l-a dezlegat și i-a dat pe la nas cu oțet (adus în buzunar într-o sticlă de cernăță) și l-a trezit și i-a spus să se dea jos din căruță și să-i mai dădească lui mîinile pentru că l-a prins în gîndurile lui: îl țintă, Păun, era răpăci: de legat, nu știa unde se află și ce se întîmplea. Du-te prin porumbi, te fac scapă de data asta, i-a zis Celce și Păun a plecat spre porumbi călcînd greu prin nisipul moale și adînc ca un noroi, fără fund. A plecat bucuros Păun și cu s-arate

ape, baticuri, vin, țulcă și lozincl. Vedeți, dumnezevoastră, acuma e dat afară discret, pensionat. Pentru grave greșeli, nu financiar. Dar aceste greșeli nu le-a dovedit nimeni. Și de fapt cînd l-au dat afară nu s-au referit la ce-a făcut propriu zis (nu putea fi învinuit de o crimă bălănt, presupusă) ci la poziția sa în sat, totdeauna dirză însă dovedită ulterior ca fiind întotdeauna greșită. Și aici văd eu că i se face o nedreptate de formă, nu de fond, dar nedreptate: căci Celce n-a greșit niciodată, fiindcă n-a făcut niciodată bine ceva. Sau altfel spus: fiindcă el n-a vrut niciodată să greșească. El nu trebuia pus de început acolo unde a fost pus. El n-a trădat. El n-a știut ce să trădeze. El și cînd l-a lovit pe Păun a crezut că e just ce face. Deși acest fapt nu i se pune la socoteală. Eu cred că Celce a fost un nefericit care la un moment dat a desoperit (oferit de istorie) ce-i trebuia ca să fie mare în sat, unde toți îl umiliseră ca siugă a lui Puicea Romulus: puterea! E o dramă cu el. Fîindcă el n-a fost pregătit pentru lupta asta dusă la sate, nici pe șterc ci a fost instruit pentru front. El a fost trimis să lupte, și el chiar a crezut că-i o luptă pe viață și pe moarte, ca în război: unii vor muri, și alții vor învinge și vor ocupa poziția dorită. A fost trimis să rezolve problemele satului, fără ca el să știe cum, și atunci le-a rezolvat cum a crezut el și întotdeauna rezolvarea era găsită bună, el avea dreptate. Nimeni n-avea timp să vadă cum s-a descurcat el. I s-a spus: ia cote! A luat. Fă gospodărie! A făcut. Cum a putut. Odată cu alții. Fiecare după mîntea lui. Celce a rezolvat totul bazîndu-se pe Ică sau pe harababura din omul său. Nevastă-sa îl spune în față că mulțimea rețelor pe care le-a făcut îl acopere și nu-l lasă să moară și nu va muri niciodată. Și Celce e îngrozit și o pune pe soră-sa mai mică să-i citească din Biblie și ea îi citește mai ales: „Auziți dar, împărățitor, și înțelegeți, luați în văjătură, voi care judecați marginile pămîntului. Băgați în urechi, voi cei ce sălățiți peste mulțimi și care cu mîndrie stați în fruntea glozelor neamurilor. Procepiți că săpînirea vi s-a dat de la Dumnezeu și puterea de la Cel Prea Înalt, care va cerceta faptele voastre și va pune la încercare gîndurile voastre. Fiindcă, deși dregătorii ai împărăției lui, n-ați judecat drept, nici legea n-ați păzit-o, nici n-ați umblat după sfatul lui Dumnezeu. Multimea înșelătorilor este mintuirea lumii și un împărat cumințe înseamnă bunăstarea norodului”. Celce s-a speriat de ce i s-a scris: și lăc în grădina împărătesei și de cînd a căzut la pat e bubos și-l mîncă viața de viu. Inocent. Au început cu tîmpile și nu le-au mîncat încă nici pe eie de tot, așa că mai are mult să trăiască pînă ce viermii e să-i mîncice și inima

ce vrea adevărul curat. Și s-a găsit un schelet care putea fi sau nu al lui Păun. Și mormîntul nu trebuia să fie al lui Păun, cu creuz, dar nici să nu fie al lui. Ileana trebuia să se împace cu moartea amantului ei, dar să nu fie zdrobită de ideea morții lui sigure. Înmormîntarea să fie o formă de a-l uita, suportînd această uitare fără crize, fără scandaluri pe care Ileana ar fi fost în stare să-l facă. Sint convins că aici Ică a avut un mare rol de diriguitor, ca întotdeauna. Și lovitura, cea mai mare pe care trebuia să i-o dea Celce Ileanei a fost următoarea: cînd grăpă a fost gata și scheletul (pe care îl revendica și mătușe-ta dar pe care Dimie îl ținea la el acasă ca pe un schelet oarecare ce nu trebuia băgat în pămînt ca să nu se lege cîinii de el) trebuia dus în cimitir, omeneste, ca pe rămășițele pămîntite ale unui ins (oricare ar fi fost el), Celce a venit cu ideea și cu aprobarea unui muzeu, mi se pare) că trebuia dusă la oraș și dezinfectat (preparat, nu dezinfectat, cum susținea Celce) și lînat apoi în sat, la școală, ca să învețe copiii pe el oasele omului. Neînmormîntarea lui Păun înseamnă de fapt că nu se aflau în fața unui om, ci a unui animal. Nu se mai întîmplase așa ceva în sat. Un om fusese trecut la starea de neom, de animal, neînmormîntîndu-l, neîndu-i un loc unde femeile să-l tîmliceze și unde o cruce să-i amintească dacă nu numele, măcar prezența trecerii sale pe pămînt. Și în noaptea care a urmat acestei hotărîri s-a produs o altă întîmplare strașnică: scheletul a dispărut. Dimie îl ținea în tindă, atîrnat în popul casei. Nu-l băgase în casă, să nu-i intre moartea în casă. Cine l-a furat, nu știu: fie că Celce, deoarece ce voise se împlini, să nu aibă loc înmormîntarea, și nu avea chef să mai ajungă oasele la oraș și apoi la școală; nu voia ca generații întregi de elevi să învețe oasele omului pe scheletul unui ins ucis de el. Era prea mult, și-o fi zis el. Nu se mai mîndrea nici în sine cu patemitatea crimei, că act justitiar, (El citise undeva că un țar asasinat este un act de eroism, demn de stimă. Dar trecuse mult timp de cînd citise această părere și nu-și mai amintea precis dacă scria acolo: țar, sau altceva). Unii cred că Ileana a furat scheletul și-l ține ascuns. Ba, chiar se zvonește că de cînd e el bolnav noaptea Ileana vine cu scheletul în brațe și-l plimbă peste patul lui Celce și acesta urlă și face spume la gură. Și cînd vine sora mai mică a lui Celce, care doarme la bucătărie cînd nu merge acasă, Ileana îi spune: du-te chiamă-l pe preot, moare frate-tău și vrea să se spovedească. Vedeți, Celce după ce-a săvîrșit omorul a vrut să distrugă și amintirea acestei morți: și-au apărut tot felul de povești, că Păun s-a dus la școala de soferi la Aiud, că la Tulcea la o pescărie, că a murit călcat de o mașină în nisipul de pe dealul Spulberăturilor, într-o joi sau într-o duminică, într-o lună sau alta, ori mîncat de soareci în Teis, găsit de ei beat și detinut de cîinci femei cu care petrecuse cîteva nopți cu vin. Moartea sa nu mai avea niciun loc în spațiu, nu se știe unde se întîmplase, și nici în timp, cînd. Era posibilă și imposibilă, oriunde și oricînd, ca un vis. Prin această enormă ceață așezată în jurul ei, detaliile dispăruseră și adevărul. Ce să nu se știe dacă a avut loc sau nu, s-a întîmplat sau nu. Sau dacă Păun a existat sau nu a decedat. Sau a fost și el un vis. Al fetelor ce așteaptă noaptea amantii neînșurați și tineri. Un vis. Un cîntec fluierat: „Cine te-a făcut pe tine, Tudorîjo nene”. Moartea lui s-a desprins de orice alt ins: nimeni nu povestea ceva precis despre ea, doar bănuiele. Memoria nimănui nu înregistrează această moarte. Această detașare a ei de orice contingență geografică sau calendaristică s-a transformat într-adevăr într-un vis al cuiva, pe care, ca pe orice vis, nu te poți baza. Și dacă unii n-au crezut în acest vis, Celce a început să creadă. El a realizat ce și-a dorit. Și aici e cîmplitul cîmplit: în fiecare noapte Celce visează acest vis straniu. Pătura se umflă peste el ca un balon și patul se ridică și-ncepe să plutească și să-l ducă în nisipurile Spulberăturilor și în Teis. Și aici solet care unii spun că l-ar trece pe de-asupra Ileana îl visează cîntînd „Tudorîjo, nene” și nu nevastă-sa fluieră: „Tudorîjo, nene”. Eu nu mai înțeleg nimic. În orice caz, moartea lui Păun, pe care Celce a dorit să nu mai fie, să nu mai existe nici ca amintire, nu mai există: această moarte nu mai există! Și să vă explic de ce. Pentru Celce, Păun n-a murit decît fizic și el s-a cheltuit în țărîna, sau mîncat de soareci, degeaba, căci a devenit ce era înainte, tot un adevăr, tot o formă de existență vie, el există la fel de permanent ca înainte în viața lui Celce, căci acuma știe că nu mai poate pleca la școala de soferi din Aiud, sau la tălat de vie, sau la cules de porumb (era mort, absolut de orice muncă și de orice depărtare geografică, în spațiu, și în timp). Moartea lui, ca un vis, era un fel de supraviețuire în Celce, locuia la el, se mutase la el în casă și noaptea îl fluiera nevastă și se culca cu ea în vîzbul lui. Această părere nu i-o poate distruge nimeni, că Păun e la el în casă ascuns și Celce se simte nevinovat și nerespabil de moartea lui Păun și mereu strigă: „Uite-l! a fluierat!” Și cînd soră-sa vine, el strigă mereu: „A fluierat! Nu l-am omorît pe Păun! Păun trăiește! Trăiește și cîntă!”

POATE GAUGUIN

— fragment de roman de D. R. POPESCU —

moment el a văzut concret cum aveau să urmeze zilele viitoare. Mai precis: în clipa aceea el a hotărît moartea lui Păun. El avea nevoie de Celce și ca să nu-l piardă. Păun nu trebuia să dispară din sat și Ileana să-l tot aștepte și să-i facă zile fripte lui Celce, el trebuia să dispară definitiv. Și trebuia să dispară numai de mîna lui Celce, ca prin asta să-i dea lui Celce o satisfacție, să-l lase să-și savureze liniștit eliberarea sa de rușinea ce i-o adusese Păun, trăind în vîzbul lumii cu nevastă-sa — satisfacție mîrșită și de fapt cu el el singur, cu mîna lui, avea să se elibereze de rușine. Dar și aici pentru Ică principalul era altceva: prin această eliberare, Celce îl devenea lui, fără să-și dea seama, nor orb, căci eliberarea o obținea cu prețul unei crime. Legătura sa de supunere față de Ică avea o garanție de singe: moartea lui Păun. Celce n-a fost niciodată pentru Ică un om greu de manevrat. Îl studiase și juclînd șah: ca să cîștige o partidă era în stare să îndure unsprezece înfrîngerii. Matahala de Celce, taur frumos și plin de sănătate, avea nevoie de victorii spirituale. Să ridice un sac la cooperativă sau o jumătate de vitel tăiat era un fleac. El nu voia să pară o macara, o vită puternică. Voia să se știe că poate să învingă și la șah. Și moral. Să domine o femeie nu numai în pat, ci chiar dacă n-o duce în pat, s-o facă să se perlească vîzîndu-l. Deci să obțină că Ică victorii înaintea de la ea. Înainte de a tăvăli o muiere în paie, ea să fie învînsă, și să umble după el ca beată. Și nu numai femei. Forța lui Ică avea o rază largă de acțiune, cuvîntul său era ascultat cu nădejde sau cu spaimă, nimeni nu se scărpină în nas cînd vorbea el. Fascina lumea. Ică știa cît rivneste Celce să-l calce pe urme. Și nu l-a fost greu să-l determine să-și pună forța în mișcare, lăsîndu-i impresia că va obține o victorie spirituală. Și că uciderea unui rival în dragoste e un act moral, o datorie. Cu toate că tot satul știa că Păun e chiabur (chiar de revenire de la Frumusea și se spusese că nu era vinovat, vinovăția îi rămăsese ca o poreclă pe care oamenii deși n-o luau în seamă, tot o foloseau) și că nu vrea în ruptul capului să intre în gospodărie (el de altfel n-avea nici cu ce, neavînd avere), Celce, care știa tot atît de bine ca oricine adevărul, în seara cînd Ică i-a spus ce trebuia să facă, a uitat ce fel de chiabur e Păun și și-a zis, incurajîndu-se, că prin ce avea el să facă va da și un exemplu aceluia care încă stăteau ca Păun vîzîndu-și de-ale lor. Dispariția lui Păun trebuia să-i pună pe gînduri, constatarea morții să-i umple de spaimă, iar negăsirea vinovatului care era punctul forte al planului lui Celce — să-i sugrumne de viu, să devină mielușei. Toate aceste vorbe ale mele sînt niște ipoteze, dar n-am nici o îndoială că nu s-a întîmplat totul cum cred eu, fiindcă faptele au confirmat presupunerile. Cel mult pot fi neconcordanțe de amănunt, neposibilitative. După cum îi cunoșteam pe Ică și pe Celce nu puteam proceda altfel, și nici n-am procedat. Așa că într-o seară Celce l-a pîndit pe

ca nu-i pasă a fluierat: „Cine te-a făcut pe tine, Tudorîjo, nene”, cîntecul său de viață, cunoscut de muiere și în acel moment Celce l-a lovit. De abia făcuse cîinci pași, fluierînd, cînd a căzut într-o dungă și aproape în nestire a mai continuat să fluiera și pe urmă Celce l-a răși l-a lovit pînă ce nu l-a mai auzit fluierînd cîntecul său cunoscut. Așa că se poate spune despre Păun că n-a știut că va muri și că nu s-a înspăimîntat de ce-l aștepta, fiindcă n-a avut timp să se înspăimînteze și el s-a trezit doar din leșin și cînd l-a văzut pe Celce nu s-a gîndit că va fi omorît, i s-a părut poate absurd așa ceva, și a început să fluiera. Sigur e că a murit fluierînd „Tudorîjo, nene”. Celce l-a lăsat acolo, înfundat în nisip, să-l vadă oamenii a doua zi (era pe deal și din drum le apărea în față fără să vrea) cînd aveau să se ducă la țig la Cimpuleț. Să-l vadă din toate satele și să se înfricoșeze. Și biruința l-a făcut atît de prost încît nu s-a gîndit că lăsîndu-l acolo avea să se cerceteze cazul și eventual să se descopere adevărul. Ori poate că el era convins că n-avea să plătească niciodată pentru ce înfăptuise. Chiar de s-ar fi aflat. Sau n-avea să-și dea seama că el nu voia să pară o macara, o vită puternică, o vită care a fost cu el și tot nu mai deștept ca el ci mai fricos, și l-a înapoiat după o vreme singur și a luat mortul în spire și l-a dus pînă în pădurea de la Teis și l-a ascuns. Unde, nu știu. Poate în varnița unde logofătul Puicea Romulus astîmpăra varul în fiecare primăvară cînd vopsea în alb copacii, mai ales pe cei de la marginea pădurii ca să fie mulțumiți invitații lui Iorgulescu Aurelian junior cînd veneau să-și petreacă mîncînd miei haideușei în vremea telor înfloriri în pădurea căreia îl ziceau Mînușea albă. Celce n-a suferit niciodată de prea multă inteligență, el a fost un ins patronat de gîndirea altora, și a lui Ică în special. În capul lui n-a existat niciodată o concepție oricît de simplistă — ci o harababură. Orgolii de taur sănătos, de soldat, de prăvălias, de revoluționar care habar n-avea ce înseamnă cuvîntul revoluție, un dogmatic din prostie și nepreciepe, decît din convingere, un vesnic nesătul. Categorie, un nesătul. Tînești numai cont de vesnica lui foame de a se culca cu femeia ce se tăvălea cu tot satul și care era nevastă-sa și care pe el nu-l lăsa nici s-o mîngie. A fost în el întotdeauna o carne exasperată. Și degeaba familia lui, în afară de Ileana, ține secret dorința sa zilnică de a se spovedi. În harababura din capul său toate sînt posibile, și nevicia de pocăire. N-a fost un comunist, cum se spune c-a fost; nici înainte, cînd te înjura, părinte, cu palaria dumitale neagră cu tot, nici acum cînd te roagă să-l spovedești și cînd totuși zău spune „Tatăl nostru”. Și ca n-a crezut în comuniști, pentru că el n-a știut niciodată ce sint. Pentru el partidul a fost o trambulină, un pretext, cum spune Don Iliuță; sau mai precis, cum spunea mătușe-ta Maria: pentru el partidul era o prăvălie. A fost ani de zile președintele cooperativei satești și a bufetului, vîndea

și capul. Oricite medicamente a luat, nu i-au folosit la nimic, și oricîți medici l-au văzut, a fost degeaba. Carnea și oțetul pe el, vinăță și miroase a hoit și nevastă-sa îl spune că degeaba cheamă numele Domnului, degeaba strigă: Dumnezeu! căci el este acoperit de faptele sale întinunate și propriul său trup este un iad în care numele domnului nu se pomenește. Și strigătul său: „Dumnezeule!”, nu vine din îstrăgare care este în el, că nu poate veni din iad numele Domnului, strigătul nici nu-l spune el, căci nu i se mișcă buzele, strigătul se aude cînd el stă cu gura căscată și diavolul e cel care strigă în caz că să-i sădă joc de toate. Degeaba îl spovedește părintele, mi-a zis ea, încercă să-l spovedească pe dracu!”

— Cred că numai ura o ține lingă el de nu-l părăsește, zise preotul după o lungă tăcere.

— V-am vorbit despre albine, părinte, și că sint obsedat de hîrnicia lor, de sacrificiul lor pentru plăcerea ce le-o oferă celor înșetați de gustul mierii, sacrificiul, desigur inconsistent. Eu am căutat tot ca o albină, irtații-mi comparația cam neghioabă, în orice caz puerilă, să reconstitui adevărul și să fac pe cît mi-e posibil ca viața oamenilor să fie mai senină, mai fără drame stupide, să recădem acele universuri, nu dulci ca fagurii de mere, dar pline de rațiune, acele structuri pe care poate timpul le-a rupt nu atît pe plan public în viața oamenilor, cît în viața intimă a lor, în viața particulară a oamenilor. Și ca mine mai sint mulți profesori la școală care mă ajută și sint mulți oameni pe care-i cunoaștem că se străduiesc să restabilească echilibrul pierdut. În Ileana însă n-am reușit să găsec componentele acestui echilibru stricat. Deși am căutat să le aflui pormînd de la Celce. Moartea lui Păun e un stilp de boltă. Trebuie precizat că ea l-a oferit lui Celce pe deplin iluzia eliberării sale, a libertății sale. În momentul din dealul Spulberăturilor. Ulterior, aflînd din gura celui ce-a dus cadavru în Teis, a acceptat tăcerea. Mai mult: n-a mai dat nici o importanță acestei morți. Ca și cum ea n-ar fi avut nici o utilitate în limpezirea ce și-o dorea el și nici în spaima ce voia s-o bage în cei ca Păun, în recalitrării sociale. Deci: cu sau fără moartea lui Păun el s-ar fi eliberat, cu sau fără ea, colectivizărea tot s-ar fi înfăptuit. Pe plan social această moarte n-a avut un rol util, și-a zis el, ca să-l minimalizeze și mai adînc pe bălătul lui nea Vasile și în ochii altora. O moarte inutilă. Deci, necesară. Cu Păun, în viață sau mort, era fel istoria. Din contră, Păun a murit fericit, fără să aibă constința propriei sale morți, fără să știe că va muri; a murit ca un iepure, fără să cunoască ceea ce bunăoară cunoaște acum măicușă, mătușe-ta. Și ca nici Ileana să nu-i dea mare importanță (ea credea că plecase Păun la București) nu trebuia să afle adevărul întreg, și nici cadavru întreg, să nu fie nici o certitudine, dar nici o îndoială că nu e vorba de Păun. A găsit această cumpănă dintre singuranța și nesiguranța, care macină sufletul celui

ce vrea adevărul curat. Și s-a găsit un schelet care putea fi sau nu al lui Păun. Și mormîntul nu trebuia să fie al lui Păun, cu creuz, dar nici să nu fie al lui. Ileana trebuia să se împace cu moartea amantului ei, dar să nu fie zdrobită de ideea morții lui sigure. Înmormîntarea să fie o formă de a-l uita, suportînd această uitare fără crize, fără scandaluri pe care Ileana ar fi fost în stare să-l facă. Sint convins că aici Ică a avut un mare rol de diriguitor, ca întotdeauna. Și lovitura, cea mai mare pe care trebuia să i-o dea Celce Ileanei a fost următoarea: cînd grăpă a fost gata și scheletul (pe care îl revendica și mătușe-ta dar pe care Dimie îl ținea la el acasă ca pe un schelet oarecare ce nu trebuia băgat în pămînt ca să nu se lege cîinii de el) trebuia dus în cimitir, omeneste, ca pe rămășițele pămîntite ale unui ins (oricare ar fi fost el), Celce a venit cu ideea și cu aprobarea unui muzeu, mi se pare) că trebuia dusă la oraș și dezinfectat (preparat, nu dezinfectat, cum susținea Celce) și lînat apoi în sat, la școală, ca să învețe copiii pe el oasele omului. Neînmormîntarea lui Păun înseamnă de fapt că nu se aflau în fața unui om, ci a unui animal. Nu se mai întîmplase așa ceva în sat. Un om fusese trecut la starea de neom, de animal, neînmormîntîndu-l, neîndu-i un loc unde femeile să-l tîmliceze și unde o cruce să-i amintească dacă nu numele, măcar prezența trecerii sale pe pămînt. Și în noaptea care a urmat acestei hotărîri s-a produs o altă întîmplare strașnică: scheletul a dispărut. Dimie îl ținea în tindă, atîrnat în popul casei. Nu-l băgase în casă, să nu-i intre moartea în casă. Cine l-a furat, nu știu: fie că Celce, deoarece ce voise se împlini, să nu aibă loc înmormîntarea, și nu avea chef să mai ajungă oasele la oraș și apoi la școală; nu voia ca generații întregi de elevi să învețe oasele omului pe scheletul unui ins ucis de el. Era prea mult, și-o fi zis el. Nu se mai mîndrea nici în sine cu patemitatea crimei, că act justitiar, (El citise undeva că un țar asasinat este un act de eroism, demn de stimă. Dar trecuse mult timp de cînd citise această părere și nu-și mai amintea precis dacă scria acolo: țar, sau altceva). Unii cred că Ileana a furat scheletul și-l ține ascuns. Ba, chiar se zvonește că de cînd e el bolnav noaptea Ileana vine cu scheletul în brațe și-l plimbă peste patul lui Celce și acesta urlă și face spume la gură. Și cînd vine sora mai mică a lui Celce, care doarme la bucătărie cînd nu merge acasă, Ileana îi spune: du-te chiamă-l pe preot, moare frate-tău și vrea să se spovedească. Vedeți, Celce după ce-a săvîrșit omorul a vrut să distrugă și amintirea acestei morți: și-au apărut tot felul de povești, că Păun s-a dus la școala de soferi la Aiud, că la Tulcea la o pescărie, că a murit călcat de o mașină în nisipul de pe dealul Spulberăturilor, într-o joi sau într-o duminică, într-o lună sau alta, ori mîncat de soareci în Teis, găsit de ei beat și detinut de cîinci femei cu care petrecuse cîteva nopți cu vin. Moartea sa nu mai avea niciun loc în spațiu, nu se știe unde se întîmplase, și nici în timp, cînd. Era posibilă și imposibilă, oriunde și oricînd, ca un vis. Prin această enormă ceață așezată în jurul ei, detaliile dispăruseră și adevărul. Ce să nu se știe dacă a avut loc sau nu, s-a întîmplat sau nu. Sau dacă Păun a existat sau nu a decedat. Sau a fost și el un vis. Al fetelor ce așteaptă noaptea amantii neînșurați și tineri. Un vis. Un cîntec fluierat: „Cine te-a făcut pe tine, Tudorîjo nene”. Moartea lui s-a desprins de orice alt ins: nimeni nu povestea ceva precis despre ea, doar bănuiele. Memoria nimănui nu înregistrează această moarte. Această detașare a ei de orice contingență geografică sau calendaristică s-a transformat într-adevăr într-un vis al cuiva, pe care, ca pe orice vis, nu te poți baza. Și dacă unii n-au crezut în acest vis, Celce a început să creadă. El a realizat ce și-a dorit. Și aici e cîmplitul cîmplit: în fiecare noapte Celce visează acest vis straniu. Pătura se umflă peste el ca un balon și patul se ridică și-ncepe să plutească și să-l ducă în nisipurile Spulberăturilor și în Teis. Și aici solet care unii spun că l-ar trece pe de-asupra Ileana îl visează cîntînd „Tudorîjo, nene” și nu nevastă-sa fluieră: „Tudorîjo, nene”. Eu nu mai înțeleg nimic. În orice caz, moartea lui Păun, pe care Celce a dorit să nu mai fie, să nu mai existe nici ca amintire, nu mai există: această moarte nu mai există! Și să vă explic de ce. Pentru Celce, Păun n-a murit decît fizic și el s-a cheltuit în țărîna, sau mîncat de soareci, degeaba, căci a devenit ce era înainte, tot un adevăr, tot o formă de existență vie, el există la fel de permanent ca înainte în viața lui Celce, căci acuma știe că nu mai poate pleca la școala de soferi din Aiud, sau la tălat de vie, sau la cules de porumb (era mort, absolut de orice muncă și de orice depărtare geografică, în spațiu, și în timp). Moartea lui, ca un vis, era un fel de supraviețuire în Celce, locuia la el, se mutase la el în casă și noaptea

vechi să se opereze. O lăsa Ică (deși stătea cu ea) n-o mai băga în seamă și amanta lui, Surda (a doua lui nevastă) îi strigase: „Ce să se culce, fa, cu tine, nu te uita în oglindă să vezi că ai două perechi de buze?” Avea o pielărie roșie sub buza de sus și când vorbea sau ridea se vedea și buza lăsa se părea dublă. Și s-a dus la oraș — fie ce-o fi, și-a zis, ori mor sub cuțit, ori rămân vie! — și s-a operat și a venit acasă schimbată la față, de parcă toată viața ar fi fost întreagă, cu buze bune. De la buze îi pierise lui Ică dragostea pentru ea și de la ele venise risul Surdei.

— Și ce-i cu asta? întrebă nedumerit directorul.

— Nimic, ce să fie? Aștepti vreo semnificație, nu e niciuna, nu în orice rahat e o semnificație.

— Deși este, surise Moise, convins că el știa mai multe decât Iliuță.

— Bună seara, se ridică Don Iliuță în picioare și se înclină către cineva care trebuia să treacă pe drum. Mă uitai și nu văzi pe nimeni pe mijlocul drumului și probabil nici directorul nu văzu de întrebă:

— Pe cine-l saluți?

— Pe domnul Gauguin. Vine de la plajă.

— Da, zise directorul, ca o acceptare a unei noi ironii sinistre.

— Și mi-a mai spus Noe, continuă Don Iliuță senin, trecind sau uitând de convingerea sa că-l salutase pe Gauguin, sau că fusese o glumă, mi-a mai spus că oamenii n-au știut c-o să vină potopul, primul și nici acum n-o să știe când o să vină. Oamenii mână o boala, se însoară — miine fata lui Mândășoiu are nuntă — își petrec, cîntă, exact ca înainte de potop. El e convins că ne aflăm în zilele dinaintea potopului.

— Un zămint, opină directorul.

— De ce? Nu cred.

— Atunci, un geniu! Vorbește de potop pentru că are prea multă minte.

— Posibil. Mi-a spus că n-o să aflu nimeni ziua când apa o să înceapă pămîntul.

— Și ce ți-a mai spus?

— Nimic. Ba nu, a mai adăugat: de-abia aștept ziua când să intru în corabie...

— E deștept, nu e nebun; are minte bogată.

— Ba nu, ar putea fi nițel nebun. Unde e minte destulă și e nebunie destulă.

— Nu puteam să intru în curte și să-l las singuri. Preotul întirzia, punindu-mă pe gânduri.

— Să-i fie țărîna ușoară, îl auzi pe Don Iliuță.

Nu se auzea nimic deosebit în casă, nu putea fi adevărat.

— Am văzut-o înainte, continuă el. Nu era încă țărîna, desigur, era doar moartă, dar avea să fie curînd țărîna. Și conchise că țărîna fusese și viața ei dacă ea avea să ajungă țărîna. Și continuă să vorbească ceva de neînțeles. Directorul nu-l întrerupse. Se ridică și intră în curte. Voia să vadă moartea. Eu mă obișnuisem să aud vorbindu-se despre mătusa ca și cum ar fi murit și nu mă cîntîi din loc. Don Iliuță nu rise, ca și cum l-ar fi păcălit pe director, pur și simplu nu luă în seamă dacă plecase sau nu. Se rezimă de gardul de scîndură cu spatele, stînd pe banca de la poartă și-mi spuse că moartea mătusei nu era un mister pentru cei din curte și din casă. Și copiii Ritei, ai Ioanei, Tiței și Gică și Veta nu și-au ieșit din minte de spaimă, nu era vorba de ceva neobișnuit, moartea era ceva natural cu care cei din casă și din băutura se obișnuiseră demult. Au îngropat atîtea neamuri, prieteni și vecini, străini și frați, încît nu se mai tem de ea. Și zise că moartea nu e altceva decît o trecere de la viață la viață în altă țărîna vie. Și rise de această constatare pe care o numi nerodă. Oamenii de piatră nu-i loveste nici o durere, nu-i atinge nici o tristețe iremediabilă, carne de piatră, suflete de piatră, fără simțire, moarte — dacă nici moartea mamei lor, a bunicii lor nu-i schimbă și o suportă ca pe o ciorbă de fasole cu cîrnați. Și o uită. Și sint bucuroși că moare decît să rămână în viață bolnavă la pat, pe capul lor. Cîtă cruzime! exclamă el, cită navitate și cită înțelepciune la acest popor de animale!

— Ți-am spus c-am privit-o mult, zise el, deși nu-mi spusese. Probabil doar se gîndise c-o să-mi spună. Aveam un fel de prietenie ciudată pentru el, o prietenie care nu ne obliga să fim prieteni nedespărțiți, declarați, știuți. Cred că eram prieteni puținii care îl credeau cînd spunea că el se afla în Tahiti. Simplu: aici, în Tahiti. Și nu cred că era vorba doar de admirația pe care o simțeam pentru el și sale li-bere, pline de exotismul acelor îndepărtate ținuturi, sau de propria sa regășire, ca artist. Fiindcă el trăia în sat mai mult ca om decît ca pictor. Nu părea că venise în sat (chiar de fusese dat afară de la liceu, putea ramîne la Turnu-Vechi) să-și regăsească o lume demnă de pus pe pînză, și nici nu se înapoiase la „vatra străbună” așmeni acelor dezdrăcinăți livrești de care sint pline literale tipărite. Era vorba de altceva, care-mi scăpa.

— Amintirea ei o să fie foarte ușoară pentru mine, n-o s-o port ca pe o povară. O amintire ușoară și grea ca un blestem. Am să pierd această amintire a ei cu țărîna: am să aștern un strat de țărîna ușoară pe pînză, atît. Îți place?

— Nu-mi dau seama.

— O să fie sublim, mă asigură el. Directorul se înapoie împreună cu preotul și se așezară pe vechile locuri, tăcuti, pîrînd în același timp să confirme sau să infirme afirmația despre moartea mătusei.

— Există un singur punct unde noi ne asemănăm, director, zise Don Iliuță. Și habar n-ai care. Să-ți spun eu: amîndoi avem certitudinea destrămării materiei.

— E o teză veche, nu-l nimic deosebit, e comună multora.

— Nimic nu e comun, și totul e foarte deosebit.

— Eu nu mi-am pus această problemă, zise directorul.

— Fiindcă ești un inconștient, sau un mincinos.

— Cum vrei tu, așa sunt.

— Tot ce-ai povestit tu despre Ică și despre Celce, despre Nicolae Păun, Ileana (am auzit multe trecînd pe lângă tine de mai multe ori și stînd și dincolo de gard, în curte, și ascultîndu-te fără să te întrerup) toate formează o lume care a fost. Tu vorbești foarte mult despre morți și despre întîmplări trecute, despre o stare a materiei care nu mai este, s-a destrămat și s-a risipit. Și în fața acestei materii care se distruge ireversibil tu știi că singura formă care este eternitate, e povestirea. Aici ești tu deștept. Că ai acest simț al eternității: povestea unor fapte

ce-au trecut ca un vis. Dar aici mă și despart de tine, ca dovadă că fiecare problemă comună are ceva deosebit, personal, care rupe acel dat comun în părți antagoniste, citeodată, ca în cazul nostru. Punctul care ne apropie directoare, pe de o parte ne apropie și pe alta ne desparte. Fiindcă tu cauți partea morală a fiecărui act și partea întinsecă, pedeapsa și păcatul. Eu nu caut nimic. Eu știu că n-are nici o importanță dacă Ileana e curvă sau nu, dacă Celce e un criminal sau o victimă, în fața eternității asta n-are nici o importanță. Ori tu aici ești meschin, fi dai importanță, deci meschinizezi această eternitate. Eternitatea care nu ții că poate să însemne și moarte. În fața morții, ca în fața lui Dumnezeu, astea sint egale cu zero, că Ileana e curvă sau nu este. Tu nu te gîndești la eternitatea morții, știu, de-aceia cauți binele și răul să-l relevi, te gîndești numai la eternitatea vieții și vrei ca povestirile tale să aibă un efect. Și aici nu se pare că ești cel mai străin de mine, cel mai mizerabil: căci tu știi că aceste povești se bazează pe niște fapte întîmplătoare, dar nu sigure, și sint mai mult rodul fantaziei tale, legăturile care dau miez și cursivitate dramei acestui sat, deci creația ta sint cumva aceste povești ce vor să salveze, eternizînd, materia care s-a destrămat. Și aici e întrebarea capitală: de ce ai dat tu acest drum faptelor și nu altul?

— Fiindcă așa s-au întîmplat ele.

— Exact, dar din moment ce vrei să le păstrezi memoria, e ceva care te interesează personal în ele. Ceva care nu vrei să se afle, încît tot timpul mă întreb: de ce crimă ești vinovat? Celce e o materie care seacă, Păun și Manoilă sint oale și uicioare, și alții la fel. Adevărul care l-ai spus tu despre toate cele întîmplate în sat nu l-ai spus doar ca să-l convingi pe domnul părinte și pe Tică, deși acest lucru nu e neglijabil, ci l-ai spus ca să te convingi și pe tine care nu ești convins de el. Un ins convins nu ține să le demonstreze, pînă la agasare, și altora convingerea sa. Le-o înfățișează sumar, le-o expune dînt-odată, cum ai expune un tablou. Acceptă pinza pictată sau nu, tu ești convins de cinstea și frumusețea acestei opere. În să tu le-ai despicat în zece fire acel adevăr, care cam așa e, e drept, cum l-ai povestit tu. Dar lipsește motivul pasiunii tale pentru demonstrarea sumbrelor întîmplări petrecute aici. Nu mai e vorba doar de convingerea că această natură efemeră trebuie să devină eternitate. Acest impuls spre eternitate poate fi și inconștient. Ce ascunzi, director, răspunde? Sigur, nu aștept un răspuns acum. Poate chiar moartea ta imi va da răspunsul. Te-ai uitat acumă mai bine la mătusa lui Tică? Moartea a transformat-o în ea însăși, i-a pus pe față o liniște senină, o cunună de libertate. Așa am s-o și pictez: o vacă purtînd pe frunte o cunună de lumină, ca sfinții. Grumazul ei și-a căpătat forma propriei sale anatomii. De multe ori sintem slugi și lasi în viață, ne plecăm grumazul în dreapta și în stînga și eu n-o invinuiesc pe mătuse-sa cînd mi-o amintesc apăsîndu-și fruntea în fața primarului Mihai Limbăroșie, nici cînd o revăd ieșind cu mielul jupuit să-l dea percepătorului Rusu Iosif, ori președintelui din Clorbagrăsa dîndu-i damigeană cu vin. Tutorul acestor forțe ambulante s-a înclinat, deși le-a blestemat în gînd. Și fetele și le-a măritat după pămînt, nu întotdeauna după oameni, cum ar fi vrut, să fie ferice, căci știa foarte bine că fără avere, numai cu dragoste n-ai ce pune lângă sare pe masă în fața copiilor. Și omul cînt trăiește nu e întreg, e schimbător, și goana ei de vacă de-abia acum s-a potolit, s-a liniștit, s-a adunat de pe drumuri cînd pe chip s-a apărut adevărata ei față. Și în ochii ei s-a deschis acum moartea. Lumea aceea fără margini și fără sfîrșit față de care tot ce-a fost ea și tot ce mai sintem noi nu e nici cînt mărimea unui bob de piper. Ce e teribil, înălțător, este că pentru ea, cînd a murit n-a fost ceva nou, o clipă necunoscută. O știa de mult, ca pe o prietenă.

Directorul, moartea ei a avut prestigiu! Moartea fără nici un prestigiu oricît de groznică ar fi, este nulă. Ică nu vorbea niciodată de ce se întîmpla sub ochii lui (n-aveau autobuze de mers la Turnu-Vechi, impozitele erau puse alandala, se furau caii de pe cîmp, se lua doi lei la ziua muncă) cu cutare sau cutare, nici nu-i lua în seamă, ca pe oameni, ci ca pe niște pari care au capete și trîncănesc uînt, el vorbea doar despre ce-o să se întîmple în viitor, de parcă doar în viitor aveau să apară oamenii adevărați. Cei de-acum nu erau oameni... O să fie așa și pe dincolo, zicea el, ferice, ferice o să fie. Ferice, i-a zis lumea. „Mai ferice, cum e, l-am întregat cînd i-au tăiat capul cu sapa (și l-au desprins mai degrabă, că putezise) și l-au pus pe o gramădă de ierburi de cimilitr uscate și pe crengi uscate și l-au dat foc. Au uitat că e din satul nostru, parcă se născuse în altă parte și aici n-aveau loc nici pentru mormîntul lui. După ce l-au îngropat întîi în cîmîtir, l-au spus afară din mormînt și l-au scuiplat și i-au înfigit un cui în inimă, să nu se mai facă moroi și l-au băgat coarnele furcii în piept și unii zic că l-au auzit gemînd, semn că nu murise de tot și nu erau bame ca noaptea colinda pe la casele oamenilor, strigoi. L-au blestemat cu pîrîntii și cu apa în care a fost scaldat, l-au blestemat să nu-l mai rabde țărîna. Și el a murit degeaba, nu și-a văzut murind nici nevestele, nici copiii, nici neamurile, nici prietenii, a murit ca în țară străină, pe pămînt străin, unde nu exista nici urmă de iertare pentru nechemății și nici o umbră de mormînt pentru învingători. I-au șters fața mormîntului din cîmîtir și nu se mai știe unde se află oasele sale. I-a înghîțit țărîna, fără urme, ca și cum nici n-ar fi fost. Ca unul taur l-au despicat capul de trup, să nu mai fie niciodată împreună, nici din greșeală, ca în turbarea lui să nu le mai strice în copite griul pîrguit și porumbul încolțit și să-l lase fără pline și fără vin. I-au făcut exact ce l-au făcut taurului bălțat al lui Dărimătură, ce le stricase gardurile și recoltele și-l băgase în sperieți, trupul nu se știe unde l-au înghesuit sub pămînt că nici poveste să nu mai fie de el, iar capul l-au ars pînă l-au făcut serum. Și cînd i-au pus capul lui Ică pe crengile ce pîrliau arzînd l-au văzut ochii vii, privindu-l, și s-au speriat și unii au fugit, urînd prin cîmîtir. Ică îl urmărea cu privirea sa neabătută. Știa că un ochi era de sticlă, dar acum amîndoi îi priveau la fel de hotărîți, niciunul mort ori cutremurat de moarte, și ei tot din frică, și din minie, s-au întors cu brațele pline de ierburi uscate și le-au aruncat peste fruntea lui. Și a ars sfîrșind carnea lui Ică și atunci au văzut că el avea amîndoi ochii de sticlă; ei au pocnit pe rînd, ca două cartușe. Și s-au întregat oamenii doar atît: cum mama dracului a văzut Ică cu doi ochi de sticlă?

O

R

G

O

L

I

I

U

În dimineața aceea de mai, în mijlocul orei de estetică, profesorul Modrogan a dat buzna în clasa lui Benone Ionescu-Simeria și, intrerupîndu-i prelegerea, i-a făcut semn să se aplece spre el, pentru a-i spune ceva la ureche:

— O veste pe cit de cumplită, pe atît de penibilă: Boteanu s-a sinucis!

— Poftim? întrebă perplex Ionescu-Simeria, intrigat mai mult de chipul lui Modrogan capabil să fie în același timp zănebru și jovial, gata paroc să plîngă și totodată să izbucnească în ris.

— Exact ce ți-am spus: Valentin Boteanu s-a sinucis. Am aflat acum două minute, de la decan. I s-a comunicat oficial. Nu încapă nici un dubiu...

Ionescu continuă să-și privească colegul de sus în jos, ca un nebun.

— Ce te uita domnule așa? Și deodată, jovialitatea de pe chipul lui se schimbă în gravitate. — Ce, mă crezi capabil de bancuri macabre?

— Boteanu? — aproape strigă Simeria, incapabil să realizeze pe loc contutul îngrozitor al știrii. Și pentru că Modrogan îl strîngea de braț făcîndu-i semn să păstreze secretul față de studenți, coborî tonul pînă la șoaptă:

— S-a sinucis? Imposibil, doar răsălă-tăieri l-am văzut, exclamă el, și în același moment îi trecu prin minte cel mai stupid lucru pe care l-ar fi putut evoca: Și-avea să-mi... — dar se opri la timp.

— Să-ți ce? — întrebă Modrogan, pîrîndu-se că Simeria scăpase ceva important, ce s-ar fi convenit rețînat.

— Nimic... Pot să continui?

— Chiar te rog. Am vrut doar să fi informat... Cînd o să sune pauza se duce bahu. Secretul lui Polichinelle, cred că tot ai aflat deja. Știi cum sint chestiile astea, se răspîndesc ca fulgerul, poți să le pici și cu ceară... Auzi nenorocitu: două flacoare întregi de lumină!.. Ce l-o fi apucat. Sumeriile? N-avea nici cancer, nimeni nu se leza de el, luase parcerent și medalia aia... L-a găsit lăptarul umflat ca o butie...

Benone Ionescu-Simeria tresări dureros. Tremai Boteanu îl botezase „Sumerianul”, acum treizeci de ani, și așa-i rămăsese numele.

Modrogan ieși scuzîndu-se cu un gest mut față de studenți. Dar gestul lui trecu neobservat. Tinerii continuau să discute sau să aștepte absenței reluarea prelegerii. Ionescu-Simeria prelungi citeva secunde pauza, urmîrînd ecoul pașilor lui Modrogan pe culoarul gol, pînă cînd îl auzi intrînd în auditoriul vecin. Bătu apoi de trei ori cu palma în marginea catedrei ca întotdeauna cînd cerea să se facă liniște, și își reluă cursul pe același ton doctoral, exact de la jumătatea frazei întrerupte.

— Domnilor, cum vă spuneam, Kafka a preluat stilul metaforei abstracte de la Robert Walser. Intr-un articol publicat în 1914, Walser îi reproșă lui Kafka faptul că și-a asimilat în mod excesiv procedeele lui Walser. Prin 1925, lovit de o boală mentală — aceeași de care suferise mama sa și unul dintre frații săi — părintele metaforei abstracte a abandonat scrisul, consacrindu-și putinele ceasuri de luciditate de care a mai avut parte, studiilor stării morbide a unor Brentano, Lenau sau Kleist despre care scrisese pagini exceptionale, adevărate poeme ale nebuniei. Din 1933, internat la o casă de sănătate dînt-un sat elvețian nu și-a mai revenit. Moare în iarna lui 1956, înghețat, în timpul unei tentative de evadare din închisoarea lui fără ferestre unde fusese ținut timp de 23 de ani... Iată citeva fraze pe care vi le dau în traducere liberă: „Eu, și alți citiva semenii ai mei, ne-am depășit epoca, pe care acum o străbăteam ca niște păsări închise într-o colivie, lovindu-ne în delir cu aripile de gratii... Uneori, ele mi se par grele ca niște plăci de plumb ce mă strivesc sub greutatea lor... Oceanul imaginației mele vagabonde e străbătut de curiasate enorme, mute, fiecare idee conține un dram de adevăr, orice sentiment se consumă, avea să-mi dea o sută de lei, sumbra mea cameră e ca o inimă strîmă, timidă, iar miniele mele sint ca niște dansatoare frenetice, disperate, tremurătoare, și flori cu tulpini înalte privesc cu ochi holbați spre interiorul acestui plic pe care m-am obișnuit să-l numesc sufletul meu...” Aici, cu îngăduința dumneavoastră întrerup — și Sumerianul se opri, gîtit de o stranie emoție. — Voi rețea analiza artei absurduului într-o lecție viitoare. Acum, domnii mei, vă las la discreție restul timpului, pînă la sfîrșitul orei noastre, sperînd că într-o zi mai inspirată mi-vei restitui cu aceeași generozitate... La revedere.

Palid, Benone Ionescu ieși din sala de cursuri cu pas săvîtor. Se opri o clipă pe culoar și respiră adînc. Îl durea brațul stîng, umărul îi amorțise, și inima îi zăcnea ca în ceasurile de mare oboseală. Era la vîrstă cînd începea să-l obsedeze ideea morții și se temeja cu profundă convingere de un infarct, deși doctorii îl asiguraseră că avea un cord de atlet... Un cord... Își căută instinctiv pulsul și-l simți bătînd ritmic, normal, parcă puțin mai accentuat ca de obicei. Făcu un gest nehotărît, ca și cînd s-ar fi răzgîndit și ar fi vrut să se întorcă în auditoriu, dar studenții dăduseră năvală pe culoar, și citiva, mai impetuși, chiar îl împinseră stimulîndu-i înaintarea spre cancelarie. Intră la decan, dar cabinetul acestuia era gol. Cînd să iasă, auzi zgomotul W.C.-ului din toaleta alăturată, și în aceeași clipă ușa din spatele biroului se deschise. Decanul, roșu de efort, cu o față scîrbită, îl privi intrigat, căutînd să acopere cu o tușă simulată zgomotul jenant. Întrebă pe un ton aflat:

— Ce-i cu dumneata? Ai întrerupt?

— Da, nu mă simt prea bine.

— Văd. Ai aflat?

— Da. E uluitor. Modrogan așa e un necrofor, zău... Putea să mai aștepte măcar pînă în pauză.

— I-am recomandat. Dar nu-l știi?

— Sper că nu-l un banc sinistru, zise Simeria și imediat își dădu seama de gafă. Adică, vreau să spun că m-aș bucura să fie un banc...

— Aia care mi-au telefonat mie nu prea glumesc cu astfel de lucruri, tovarășe dragă. Din păcate... Acum caută prietene. Sper să fie la mijloc vreo femeie deși, la vîrstă lui...

— Boteanu? Nu-l știi ce misogin era? Mai curînd, cred că a făcut-o fără nici un motiv special... Ci prin acumulare, sau așa, din plictis...

— Dracu știe... N-are nevastă, n-are rude, n-are pe nimeni, unu ca așa chiar dacă nu-ți face probleme cînt trăiește, se răzună cînt te aștepti mai puțin... L-au cărat la autopsie... Era mort de trei zile... Au forțat vecinii intrarea că se împușcase, și la usă avea trei sticle cu lapte acrit... Lăptarul a bănuț primul... Scirbos sfîrșit...

— Da... Penibil... — zise Ionescu așezîndu-se. De unde știi că de trei zile?...

— Evident. Dacă se împușcase...

— Asta înseamnă că... duminică noaptea... Sau poate luni dimineață...

— Poate. Legistul spunea că-i mort de duminică noaptea. O să stabilească și ora... Dar mai are vreo importanță?

— Pentru mine, are. L-am întîlnit duminică seara... Sumerianul spusese acest lucru și imediat regretă. Suna ca o depozitie. Totuși, continuă: — Întîmplător... Sau poate că atunci m-a așteptat chiar pe mine... cine știe?... Pe la opt... Nu mi-a dat absolut de loc de bănuț... Am discutat despre una, despre alta... banalități. Pot spune că era chiar bine dispus. Ridea... Mi-a cerut să-i împrumut o sută de lei...

— Și i-ai dat?

— Desigur... Spunea că mi-i restituie în trei zile. A insistat stupid, asigurîndu-mă de punctualitate, deși suma e de zice și nu în cont de ea... Ce să-ți spun, pe mine, calmul asta al sinucigașilor mă dă peste cap...

— Da, chestie verificată... Dar eu mă tot întreb — zise decanul pipăindu-și în treacă fenta pantalonilor — cum Dumnezeu se mai pot sinucide oamenii în timpurile noastre?...

Pe coridorul facultății începu să zbrîncie sonerile. Ionescu se ridică din fotoliu ofînd profund. Îi întinse mina decanului care îl privea fix în ochi, ridîndu-și stîngaci, și totodată neputincios, din umeri.

— Am trei zile libere — zise Ionescu. Vroiam să lucrez ceva, dar cred că nu voi putea... M-aș duce undeva, la capătul lumii, dar n-am chef. Ne vedem luni...

— Eu zic să fii la îndemînă. Poate e nevoie să dai vreo declarație, ceva.

— Ce declarație? — izbucni Sumerianul nepermis de tare.

— Păi... dacă zici că l-ai văzut ultimul? — și decanul îl privi o clipă bănuitor, descrișe zura să mai spună ceva, dar chiar în clipa aceea zgomotul W.C.-ului din spatele biroului izbucni năvalnic, ca și cînd cineva ar fi stat ascuns acolo.

— E defect, zise decanul, le-am spus de o mie de ori să-l repare, — și își pipăi din nou, ca într-un reflex, fenta pantalonilor. — Ce administrație domine, ce administrație! Eu zic, deci, că, dacă dumneata l-ai văzut ultimul...

— De ce ultimul?... El Nu-și bate nimeni capul cu asta... Păcat... Să știi că Boteanu asta avea în el ceva în plus, dînt-un lucru care nouă ne cam lipsește.

— Avea, pe dracu! Un întreg la minte nu-și face chestii d-astea domine, nici măcar într-un caz extrem. Ce te face să crezi?

— Nimic. Pur și simplu, cred.

Tocmai atunci intră în cabinetul decanului Modrogan. I se adresă lui Ionescu ca un om care ar fi ciștigat un pari:

— Ei, te-ai convins?

— De ce?

— De Boteanu.

— Nu știu...

— Păi nu ți-a confirmat?

— Ba da. Dar de ce trebuia să mă conving?

— Eu unul, deși nu pun nimic la îndemînă, nu cred pînă nu l-oi vedea cu ochii mei și nu l-oi pipăi cu miniele astea picioare reci...

Boteanu fusese cîinci ani tuberculos, făcuse amor, după cum spunea el, cîinci ani cu doamna cu coasa, într-un pat de sanatoriu la Moreoni, și fiecare mort care i-o lua înainte îi provoca o bucurie ascunsă, nelipsită de o stranie voluptate.

— Succes! — îi ură Ionescu cu un suris amar și în același timp disprețuitor și ieși.

— Ce-are asta? — îl mai auzi el pe Modrogan întrebînd nedumerit.

— E, are! O chestie de duminică seara, cu Ică, dracu știe... Știi doar, au fost prieteni. Îl road pe el ceva...

Ionescu închise ușa dublă, capîtonată, și ieși pe culoar.

Avea o senzație penibilă de scîrbă, peste tot îi putea dulcega, a cadavru, ar fi vrut să se ascundă undeva și să vomite dar în același timp era convins că n-ar fi fost în stare s-o facă, greața lui era mai mult morală decît fizică.

Lîngă poarta facultății îi apărî în față, oprîndu-l din mers, Ana-Maria Altănăsoiu, o studentă din anul patru, abia ieșită probabil de sub casa coforului, cu un păr castaniu proaspăt vopsit și tapat în stil „papușă”.

— Iertați-mă, dar m-am temut că plecați...

— Chiar plec, domnișoară!

— Mi-ați promis că mă citiți... Și tot dumneavoastră mi-ați spus să vă întreb azi. Nu v-aș fi deranjat... Dar mi-ați promis... Și m-am pregătit...

— Va trebui să mă scuzi. Sint într-o criză trembilă de timp...

— Poate că... dacă vi le-aș citi eu... Bine înțeles, undeva, ori unde doriți... Poate la dumneavoastră...

Ceva în tonul fetei i se păru agresiv și prin asta foarte excitant. Evită o clipă și-i răspunde nu fără o umbră de regret:

— Nu, nu... Deocamdată nu, domnișoară, se apără el. Percep mai bine cînd urmăresc cu ochii mei un text... Dacă va fi nevoie îți voi da eu un semn, precis ți-l voi da, acum păsăuște-mă nițel, ai răbdare.

Studenții care intrau și ieșeau în ocolu-i în tăcere, păstrînd o distanță cit mai mare de persoana temută, aproape sacrosanctă a Sumerianului. Fata cu niros puternic de fixativ răgănea des-părtirea ca și cînd ar mai fi sperat ceva. Ionescu o privi cu un zîmbet trist, cerîndu-i îngăduință. Ana-Maria i se păru, cîndva, una dintre puținele studente demne de atenție. Acum frumusețea ei era prea studiată, și fada ca de starletă de cinema. Era sigur că fata ținea cu orice preț să-l producă o anumită impresie și de fiecare dată își lua un alt aer; cînd de model rasat, cînd de tragediană, cînd de actriță tip sexy, sau de poetă cu sufletul răvășit. Pe el îl agasa faptul că Ana-Maria semăna prea evident cu o reclamă de pastă de dinți, sau de dezodorant pentru toalete, și asta îl irita enorm, cu atît mai mult cu cît bănuia în ea oarecare talent.

Inclină capul la salut și vru să iasă, dar în ultima clipă observă în ochii fetei o întristare bruscă, prea profundă pentru a nu fi autentică. Îi cuprinse în palmă încheietura minii și-i zise liniștitor:

— Am să-ți dau un semn, ți-am promis...

— Sigur? Asta înseamnă că am obținut ce era mai important — zise fata cu o explozie de speranță.

că-l aude avea. Dacă nu mi-aș fi înșușit prea devreme un bagaj inopozabil de înțelepciune izvoartă din capetele altora, m-aș fi amăgît poate cu speranța că și capul ăsta al meu, e în stare să elaboreze ceva propriu, încă nepus de nimeni... Dar fiecare lucru pe care îl socotesc inedit, verificându-l, și găsesc în cărți de mult cunoscut... Tu în schimb, nu verifici... Și asta te salvează!

— Poate!
— Nu mi-a răspuns... În legătură cu copilăria.

— De unde știi că n-o caut?
— Pentru că o ascunzi... Niciodată nu vorbești de ea... Nu încerci nici o întoarcere. Poate că ai mai găsi ceva.

— Și dacă așa face asta, ar trebui să-mi prind un afiș de git? Știi bine că detest exhibitionismul.

— Știu... Și mai știu că îți detești și copilăria.

— Nu, n-ai dreptate. Pe ea o urăsc.
— Ce spui Sumeriene? Așa deodată, o mărturisire atât de totală și de febrilă? Ce te-a apucat?

— Când simt că e cazul, sint franc, e mai comod.

— Și de ce o urăști?
— Pur și simplu, pentru că n-am avut-o.

Un sat de trogloditi, într-un fund de țară... Case de lut, oameni de lut, într-o țară de lut... Și stigmatul că tocmai acolo a trebuit să mă nasc eu. O dată, o singură dată într-o existență unică, și tocmai acolo!

— Poți să înțelegi că dacă m-aș fi născut în Franța, astăzi aș fi fost un geniu? Așa, ce vrei să regăsești?

— Eu m-am născut în mahala, la marginea unui oraș industrial, i-a răspuns atunci Boteanu dorind în mod vădit să încheie discuția. Ascultă Sumerianule, la ce-ți trebuie iconoanele astea?

— Nu știu. N-am intenții utilitare în privința lor. Pur și simplu, mi plac.

— „Pur și simplu”! La tine, totul e „pur și simplu”. Doar nu le aduni așa, fără nici un motiv.

— Poate că întrepreți o operă de cultură națională. Înțelegi? Aștia, tot le-ar distrage. Acum, pentru ei, iconoanele vechi nu mai au cine știe ce preț. Îmi pare rău că n-am adus să le dau în schimb litografiile. Li se par mai frumoase. Le-ar fi cedat pe-ale lor mai ușor...

— Bine, dar asta n-ar fi frizată excocherea?

— Știu pe unul care are în colecția lui vreo patru sute de joane, toate datând din secolul trecut. Pentru ele a cucerit satele cărând cu el un aparat de mărț, revelator fotografic și fixativ. Îți știu și tu, e o figură importantă, are titluri academice și lucrări tipărite în străinătate, dar nu se sfia să facă pe fotograf ambulat, pentru a lăsa în schimb iconoanelor luate cu japca, portrete de familie, e drept, de mărime destul de respectabilă, punându-i pe țărani să-i pozeze cu sfinții înrâmați, în brațe. În felul ăsta păstra și pentru el un fel de certificate de proveniență și generis... Ingenios, nu?

— Acum asfaltul sfirăia constant sub pneurile mașinii, urmând panglica șoselei care se pierdea în noaptea. Trecu prin Sibiu fără să se oprească și, fără nici un plan premeditat, o apucă pe drumul Sebeșului.

Abia când trecu de Miercurea își dădu seama că, învoluntar, pornise spre casa părintească. Se apropia venirea zorilor și dealurile împădurite de sub munții Parângului începură să se distingă tot mai clar.

De aproape zece ani nu mai fusese în satul lui natal și acum, la răstărire, cînd dorise cu orice preț și cit mai grabnic să fugă din București, fusese pe nesimțite atras spre locurile de mult părăsite, de unde-și trăgea obrășia. N-o mai avea acolo decât pe măica-sa, o bătrână țărăncă, femeie de muntean, văduvă de un sferț de veac care-și aștepta deopotrivă feciorul sau sturșitul, fără să poată și care avea să-i vină mai întâi.

Pe măsură ce se apropia de locurile natale, Sumerianul simțea că nu va găsi în el puterea să treacă indiferent prin vecinătatea drumului care ducea spre munți, la Purcăreni. Un singur lucru mai putea să-l împiedice.

Tinea la televiziune un curs popular de estetică și, în fiecare vineri seara, apărea pe micul ecran timp de un sfert de ceas, prezentînd tablouri și pictori, poezi și compozitori. Bătrîna din Purcăreni îi scrisese că nu-l poate vedea decât la moașa satului și la popă, singurii care își instalaseră televizor, și Sumerianul îi promisese că-i va cumpăra un aparat și că-i-l va trimite. Dar trecuseră patru ani și n-o făcuse. Totul se datoră numai neglijenței, amănării, autoamăgării cu imaginea propriei sale apariții în Purcăreni cu televizorul în brațe spre bucuria și mirarea bătrîni, mondanului și dîndu-i drum exact intr-o seară cînd urma să fie transmisă una din emisiunile lui înregistrate pe peliculă. Efectul trebuia să fie copleșitor, și la gîndul emoției bătrîni pe care avea să-o trăiească după unii în vreme ce amîndoi l-ar fi privit pe micul Benone al lui Ion Ion ciobanul din Purcăreni, ajuns profesor mare în capitală, se impresiona el însuși pînă la lacrimi.

Dar se înnoia fără televizor, desuși, după o goană nebunescă în noaptea, cu sufletul răvășit de sinuciderea singurului său prieten.

Zorii coborau vineții. Munții mai rețineau soarele undeva înăpoia cocoșului lor stîncos, dar răsăritul nu era departe. Bătrîna avea să înțeleagă și să se bucură, fără să-și amintea de fîgăduiala nefîntă. Mai greu era să-și explice de ce venea desuși, n-ar fi priceput că în ceara aceea scursă din luminarea de nuntă el văzuse feștia morții plîngîndu-i la picioare încă de viu...

Drumul spre cîntunul pierdut sub crestele munților, leșind din sosea mai trecea prin încă trei sate cătărate de-a lungul unei văi împădurite, apoi se irstosea nepunctios în întortocheala potecilor pe care nu se mai putea urca decît la pas. Sumerianul spera că vremurile noi tăieră șosea pînă sus, dar după cele trei sate fu nevoit să-și lase mașina într-un loc ferit și să pornească mai departe pe jos. Roua îi udase ciorapii, dar răcoarea ei abia îndulcîta de razele blinde ale soarelui de dimineață îi făcea bine. Parcă simțea urcînd în el puteri noi, și toată oboșala nopții nedormite dispărea fără urmă. Reconoștea locurile, fiecare colitură a potecii îi rezerva o amintire, singurătatea în înălțimile pe care se obișnuisese cîndva să zburde ca un ied sălbatic îi era familiară, calmă, ca un liman al păcii mereu amînat.

Plecase de acolo cu ani în urmă, tînrar și sărac—cu ghetete noi, neîncălzite, aduse de la Orașele legate cu șteruturile pe după git pentru a și le pune în picioare abia în oraș, cînd avea să intre în rîndul oamenilor. Plecase în cioareci cu fundul peticit, dar binecuvîntat de toți, cum se binecuvîntăză nedreptea unei bucurii obștești.

Acum se întorcea renumit și bogat, dar singur și aproape bătrîn, și în adîncul cugețului scopotea că ar fi dat tot ce ciștigase în viață, glorie și stare, pentru a redeveni tînrul de atunci, naiv și ambi-

țios, credul dar curat. Nu știa dacă Purcărenii îi mai considerau al lor, poate că aveau să-l ia drept un străin ori un frate dispărut, dar el înțelegea bine că nu le mai aparținea prin nimic.

Urca încet, gîndind, oprindu-se din loc în loc să-și măsoare respirația și să-și izgonească din suflet inoiața care îl încoțea îndemîndu-l să renunțe, să se întoarcă la mașină și să pornească în altă direcție. Dar găsese puteri să-și reia înaintarea, cu toate că ciorapii i se rușeseră în pietrele drumului și teama înfîlțirii cu ai săi era mai puternică decît frica de necunoscut.

Mai era o costișă de deal. Încă una, apoi gorunul bătrîn și ciresul amar din capul cimitirului, același cimitir fără cruci, cu stîlpi dăci, deosebiți pentru bărbat ori femeie, pentru flăcău ori fecioară. Stîlpii sculptați aveau în vîrf, atunci cînd erau înfipti la capătul unui flăcău mort, o pasăre de lemn cu aripile coborîte către pămînt.

Se întorcea desuși, cu inima zvîcnindu-i în piept înecat de o emoție purificatoare, rușinat că prea îndelung hulise tina care l-a plămădit, și totul rămăsese neschimbat. Doar stîlpii de telegraf își purtau sîrmele de la un deal la altul și, pe locul foste școli, se azează o clădire nouă proaspăt tenocuită. Biserica din dealul ciresilor fusese și ea reparată și clopotnița de lemn înălta un acoperiș de tablă galvanizată. Pe plajă aveau molcom o turmă de oi cîntînd către vîrf dealului, acolo unde își răchiarau spre cer crenjile groase, desfrunzite, cei cinci stejari trîzniți, cu trunchiurile scheletice aplecate asupra crucii de lemn ridicată de stene spre neuitarea oierilor ce nu s-au mai întors la turmele lor. Acolo se aflase cîndva un bordei surpat de unde Benone, flăcău, își trăsese la lumina zilei tătăl înșepetit de reumatisme — acesta avea să moară după trei zile — vorbindu-i înfrigurat feciorului său despre nemaiopomenitele chipuri înșălate de încoțea rădăcinilor de stejar care răzbeau în bordeiul scobit adînc sub crucea de lemn.

Acolo a avut Sumerianul revelația chemării lui spre artă, în bordeiul sufocat de rădăcinile stejarii morți, unde mîntea lui tînră îndelung hrănită cu poveștile fantastice ale unui folclor fabulos, a putut lesne descifra materializarea halucinațiilor bătrînului murbund.

Era prin 1944, abia terminase facultatea absolvită cu multă trudă, după câteva întreruperi dictate de greutăți materiale, dar rezultatele excelente obținute la învățătură îi aduseră în câteva rînduri o bursă anuală oferită cînd de Ministerul Culturii, cînd de Societatea Scriitorilor, care-i oferise protecție la insistențele unui mare poet născut lângă Sebeș. Amînări mai vechi, dictate tot de neajunsuri materiale îi făcuseră pe Benone să isprăvească liceul tocmai cînd împlinise vîrsta plecării la armată, așa că rămăsese soldat neinstruit, iar la izbucnirea războiului, pe vremea concentrărilor, numai excepționalul lui succes cu prima expoziție de sculptură transferată peste noaptea de la Simeria la București, l-a scutit de recrutarea pentru front. Patru ani din 1940 pînă în toamna lui 1944 a lucrat în preajma lui Vincențiu Potra, cel mai renumit sculptor și profesor de teoria artei de la Belle Arte, un mare umanist care dăruise Bucureștilor câteva opere de excepțională valoare. Atunci, de mult, la începutul carierei, în ultimul an de război, se întorse la Purcăreni chemat urgent de imboldăvirea gravă a tătălui său, om destul de neozos, dar liber, care nu sîngărise niciodată la altu, trîmțind de pe urma celor optzeci de oi pe care și le ciobănea singur. Un belicos șef de jandarmi din comuna tutore, obsedat de ideea iminentei bombardări a Cugirului de către americani și terorizat de posibilitatea unui atac prin surprindere asupra Purcărenilor prin lansarea de parașuțiști, îi ticluse un ordin de mobilizare la vatră și îl obligase pe bietul om să zăcă zăua și noaptea în adăpostul subteran de sub cruce pentru a da alarma în sat în cazul că ar fi zărit pe cer ceva suspect. Ion Ion nu prea avusese prilejul să-și trezească în puterea nopții conștiința, în schimb, urmează din bordeiul rece ca un mormînt, reîncoțise în tărînul înarmat cu un binoclu din primul război mondial și cu o armă de vîntătoare, un reumatism poliartricular mai vechi, care, după câteva crize l-a anchilozat complet. Benone abia l-a mai apucat cînd de cit zdăvîrn la mîntie, căci izolarea — seful de post declarase virful dealului cu bordeiul, crucea și stejarii trîzniți, zonă strategică și o inconjură cu sîrmă ghimpată — singurătatea și durerea reumatică, aproape îl înnebuniseră. A rămas trei zile și trei nopți cu el sub pămînt ascultîndu-i halucinațiile care țeseau din încoțea rădăcinilor de stejar crescute din tavanul bordeiului ca niște stalactite strimbe, adevărate imagini apocaliptice, apoi l-a scos pe bătrîn pe o pătură și l-a cărat în sat unde, după alte trei zile, și-a dat sfîrșitul. Benone, care pînă atunci nu trăise decît cu ochii în cărți — citise cu același nesăț, indiferent de domeniu, toate volumele din biblioteca profesorului Vincențiu Potra — descoperise brusc cutremurătoarea simplitate a morții, avînd o dată cu asta revelația prea întîrziată că își iubise tătăl aproape cu idolatrie. S-a întors imediat după înmormîntare la bordeiul părăsit și caute ceva din urma ființei celui abia dispărut, și în tăcerea sepulcrală din vîntul a ceea săpată sub stejarii carbonizați a văzut că imaginile înșălate de reumatismul murbund, erau reale. Și atunci, dintr-o sete vitală de a se elibera de ideea morții, s-a apucat cu inversunare de cioplit. A smuls din pămînt rădăcinile înnegrite ale stejariilor tîndu-le după formele bizare abia întezărite cu ochii imaginației, a strîns unelte de pe la meșterii cioplitori din Lăcrăni și Sugag și, în citeva luni de muncă a dat la iveală douăzeci de sculpturi deopotrivă de rafinate și de rudimentare, adevărate imagini dantești ale suferinței, protestului și puterii de vis a omului. Ajunsesse numai piele și os. Ochii îi arceau de înfrigurare, mîinile i se butuciseră de uneltele primitive pe care i le puseseră la dispoziție cioplitorii de stîlpi funerarîi, intrase într-o muțenie aproape totală din care nu ieseă decît atunci cînd trebuia să dea indicații ajutoarelor. Cînd a isprăvit, a căzut la pat și nu s-a mai sculat trei săptămîni. La doctoriță hrînia abia intrată în vîduvie, hrîndindu-l cu muguri de brad fierți în miere, cu lapte de bivoliță și untură de iepure.

Uluit de originalitatea sculpturilor popa Stanciu l-a chemat în grabă de la București pe Vincențiu Potra care l-a îmbrățișat pe tînrul sculptor prevestindu-i un mare viitor. Folosindu-și toată puterea lui de influență, i-a deschis o expoziție la Simeria, apoi l-a ajutat să și-o mute la București, puil de țaran din Purcăreni și-a adăugat la nume un „escu” punînd alături, prin cratimă, și orașul în care își primise boteluz de artist. Așa a apărut un nume nou în artele românești din cea mai zguduită perioadă a existenței lor — războiul: Benone Ionescu-Simeria.

Expoziția de la București i-a adus conacrarea și protecția celui mai influent critic de la „Ecoul”, Valentin Boteanu, cel care, făcînd o paralelă între genialitatea primitivă a artei sumerianului și operele finărilor sculptor din Purcăreni l-a porecînd „Sumerianul”, declarînd convins că s-a născut un nou Brăncuși. (Din păcate, majoritatea operelor ieșite de sub dăta Sumerianului în acea vară, strîne în holul Naționalului, au ars odată cu teatrul bombardat de trupele germane în retragere). Sumerianul n-a mai redi-tat niciodată acel prim succes și, dînd totul pe seama fatalității, chiar și știința de geniu care îi străfulgerase ființa, nu mai făcu tot restul vieții altceva, decît efortul de a-și păstra locul cucerit în artă. Renunțase să mai sculpteze deoarece toate încercările de după bombardament i-au eșuat în opere de serie, autopastîșe și mîmări ale marelui său model pe care la început nu-l copiasse — apropierea de Brăncuși și vîndu-se întîmplător, din folosirea celorlalte surse de inspirație și poate din apelarea la procedeele meșterilor poporului care puneau în orice bucată de lemn cioplită ceva din sufletul lor încercat de mituri și simboluri.

Acum Sumerianul urca încet panta dealului pe care își trăise ultimele zile tătăl său. Iarba costică îi înepa tălpile picioarelor dar nu-și putea refuza această Golgoată pe care și-o oferise de bună voie. Ajunsesse sus gîndind de efort. Bordeiul se prăbuisise și crucea de lemn cîzuse în scoficuțura pămîntului. Cei cinci stejari își mai păstrau doar trunchiurile carbonizate, aplecîndu-și-le neputincios peste groapa în care crescuseră bălării. Sumerianul privi îndelung locul acela care acum îi părea străin, parcă nu acolo ar fi cunoscut pentru prima oară acea neliniște sacră, gravitatea pînă de lirpeziemi adînci, a creației. Era obosit, noaptea nedormită în goana mașinii, după șosmarul stupid din ajun, drumul din zori prin satele încă adormite, imaginile unei lumi uitate pe care credea că o părăsise pentru todeauna, și îi dădeau o surescitare nervoasă intensă, dar lipsită de sensuri.

Casa părintească era închisă, și înăuntru nimeni. Căută cheia la locul ei de demut, sub grînda streșinei; josse dar n-o găsi. Privi pe fereastră făcîndu-și umbră cu mîna deasupra ochilor, și înțelese că odăile erau locuite, donițele aveau apă în che, cîiauul cu resturi de mămăligă, un buchet de sulfînă încă nefîlțită într-un cînel.

Parcă se bucura că n-o găsisse pe bătrîn și totuși îi părea rău; ceva în absența aceasta îl neliniștea. Dar între a rămîne să aștepte întoarcerea bătrîni, și a cobori la mașină, alese plecarea. Scosese blocnotul, scrisese în grabă citeva cuvinte exolîcînd că avusese treburi urgente prin im-rejurimii și că-i părea rău că n-o găsisse, împături mărunt cinci bancnote de cite o sută de lei și căută un loc sigur, undeva la vedere, să le lase. Dar tocmai atunci auzi în spatele lui un strigăt de uimire și două palme lovindu-se a mirare. Se întoarse și văzu o bătrînă bîndocă și grasă mușcîndu-și colul basmalei și privîndu-l mai mult speriat decît bucurată.

— Tulai gînavole, domnul Benone, și să nu mai crezi în minuni! Ghine că nu fu Lina așasă, altfel o lovea vreau atac vîndu-te că-i ieși în față așa ca din pămînt... No hai intră, cheia-i la mine, nu mai tîi mîntie, că io te-am moșit, hai și-om sta de vorbă, și-oi lăbucă ceva pînă s-o-nturna Lina că-i dusă la Sugag, peste munte, la o vară moartă, și-aci, la trebuie să chie!

Băbota descrise usa și-l trase în casă fără să-i lase nici o posibilitate de împotrivire. Avea o față cu pielea încrețită ca de strugure uscat, mîinile cu degete strimbe și butucănoase ca rădăcina de viță, părul ca un fuier de cilii. Sumerianul o privi amuzat, moașa semăna cu una din sculpturile lui din tinerețe, numai că aceleia, în loc de cap îi pusese o bucată de lemn cu suprafața plină de fibre sfîșiate, parcă ar fi fost părul despletit de groază, al unei furii. Și în lemnul acela smuls ca de o explozie din trunchiul unui copac, nu modelase decît un obraz de femeie și o gură căscată ca într-un țipăt. Chiar așa își numise opera: „Țipătul”, și criticii descrieră în ea disperarea, groaza, panica, ba unii chiar afirmaseră că dacă și-ar fi lipit urechea de bucată aceea de lemn ar fi auzit strigătul pădurilor.

Făcu niște mîlai nemțesc, doar să-l soot de sub test, să folosești un dărb cu brînză și răchie de pe la noi, că țî-o fi foame, dragul moașii.

Nu-i nevoie mătusă, mai curînd m-aș întînde nițel pe pat, și matala sezi și-mi spune de mama.

Nu-mai o țîră și ghin, să vezi ce bun li la gust, cald, cu gîlbenus de ou și cu smîntînă, c-așa ceva țîuți că nu va face nimeni acolo, la oraș.

I-a adus mămăligă coaptă, brînză de burduf și o ulică de țuică și l-a privit cum mîmîncă cu poftă.

Maică-tă, și ea, cu bătrînețea, că noi, de acu, nu mai avem ce aștepta. Te pomești în fiecare zi, tot trăgea nădejde să nu moară pînă nu te-o vede, și bite c-a avut parte... Vînera trecută mi-a cerut un hap, zicea că nu mai poate de cap, și pînă să trec dîncolo să l-aduc am văzut-o că nu după hap mă trimisese, ci numai să mă facă să ies din odăie să rămînă doar ea singură cu televizorul că tocmai vorbeai matală despre niște pictături d-alea de la oraș... Și ce crezi că i-a fost durerea de cap? M-am întors repede, că aveam hapuri la îndemîna de cînd nu mai mă slăbește giughiul, și am găsit-o îmbrățișînd cutia aia cu chipuri și tot pupînd-o pe glajă, că matala era înăuntru și-i dădea înainte cu vorba, de om cu carte, te mai pricepem și noi, ici, colo cite o țîră, iar eu crezui la început că-i luase mîntie durerea dar abia apoi mă dumirii rușinată că nu i le luase decît doru... Și te pupa maică moașă, că pe sintu Anton făcătoru de minuni, așa te pupa lui... Nu duce lipsă de nimic, c-a avut noroc de fecior bun, primește ce i se cuvîne, și cit li trimiteți matala în fiecare lună, numai după copîlu ei tînjeste, că pentru o mamă, oricît ne-ar prînde vîrsta pe toți, copîlu tot copîl rămîne năvolnic și înstrînat, și nimeni nu l-l poate smulge din inimă... Eu n-am făcut niciuna, dăpe palmele mele veniu-au pe lume trei sate, și tătîl parcă sint copîl mei și-oi aștept pe tătî ce o mamă. Da uite că trîncînesc aici ca bable alea de-și pierd siru vorbelor și matala vrei să-ți tragi sufletul, întinde-te colea și încearcă să închiți ochii că nicăieri somnu nu-i mai dulce ca în casa părintească...

Se făcea că undeva pe Dealul Crucii, sub stejarii care din nou inverziseră, își făcuse casă Boteanu. Pe colinele din jur nu se mai afla satul Purcărenilor ci, cit cuprinde ochiul, pămîntul era acoperit cu oale de lut smălțuit care străluciau orbitor în bătaia soarelui. Două femei bătrîne ridicau fiecare oală și o puneau cu gura în sus, tot șușotînd între ele și întrebîndu-se unde s-ar fi putut ascunde un fir de lînă albastră. Boteanu avea un ghem pe care îl

ținea la spate abia stăpîndu-și risul în vreme ce făcea cu ochiul unui pui de țaran care clopotea la pasărea cu aripile plecate de pe stîlpul unui flăcău. Iar pasărea de lemn se tot zbătea să-și ia zborul, și nu-mai stîlpul de mort, din care îl erau cioplite picioarele, o ținea în loc.

Lina-l la mine Sumeriene, chicotea Boteanu, iar pasărea fa e cuc nemțesc, cînd te-o vedea profesorul ce-ai cioplit o să se facă foc de supărare... Dar dacă-mi dai o sută de lei eu tac, și n-o să-i arăt că l-ai înșelat... Iar el e cam nebul, dacă n-o fi murit, că și dacă a murit tot aia e, n-o să bage de seamă, cînd o privi din stînga ce-ai meșterit o să-l vadă pe sfințu Ioan Gură de Aur, iar din dreapta, pe Scarăoțchi...

Lînă albastră țî-am spus vecină, nu roșie... Aveam un ghem întreg și l-am pus într-una din oale, da cine dumnezeu o mai ști în care din ele?...

Cînd a deschis ochii, Sumerianul a văzut-o pe maică-să sezînd pe un scaunel la picioarele patului și cîrpindu-i ciorapii.

Ea l-a privit cu ochii înlăcrimați și i-a zis:

Dormi, bălatu mamii, dormi că oi fi frînt de oboșală. De cînd dormi că vil spre mine, atîta amar de vreme țî-a trebuit ca să ajungi...

Sumerianul credea că mai visează încă. S-a ridicat în capul oaselor și s-a dus s-o îmbrățișeze pe bătrînica aceea afit de puțîn asemănătoare cu femeia din vis care întreba de firul de lînă albastră.

Sărut mina mamă... Sărut ochii băiatule, și bine că m-al apucat în viață.

Ce faci mamă, așa-s ciorapii de nailon, li cirpești cu lînă albastră?

Alta n-am avut, maică, da' merge și cu d-asta, cum o să umbli așa? Țî-am scos din pod bocanul lui țai-că-tău, că mi-a spus moașă c-ai venit desuși. Mare minune că nu s-au răscolit, ce bine că i-am uns atunci cu untură de iepure și i-am umplut cu paie, ac n-o să te bată la picioare... Fui plecată pînă la Dumitra, în Sugag, mi-a trimis vorbă că-i vaca betegă. Da vaca s-a îndrăvenit că doar îi zburase rînduina pe

— Dormi, bălatu mamii, dormi că oi fi frînt de oboșală. De cînd dormi că vil spre mine, atîta amar de vreme țî-a trebuit ca să ajungi...

Sumerianul credea că mai visează încă. S-a ridicat în capul oaselor și s-a dus s-o îmbrățișeze pe bătrînica aceea afit de puțîn asemănătoare cu femeia din vis care întreba de firul de lînă albastră.

Sărut mina mamă... Sărut ochii băiatule, și bine că m-al apucat în viață.

Ce faci mamă, așa-s ciorapii de nailon, li cirpești cu lînă albastră?

Alta n-am avut, maică, da' merge și cu d-asta, cum o să umbli așa? Țî-am scos din pod bocanul lui țai-că-tău, că mi-a spus moașă c-ai venit desuși. Mare minune că nu s-au răscolit, ce bine că i-am uns atunci cu untură de iepure și i-am umplut cu paie, ac n-o să te bată la picioare... Fui plecată pînă la Dumitra, în Sugag, mi-a trimis vorbă că-i vaca betegă. Da vaca s-a îndrăvenit că doar îi zburase rînduina pe

— Dormi, bălatu mamii, dormi că oi fi frînt de oboșală. De cînd dormi că vil spre mine, atîta amar de vreme țî-a trebuit ca să ajungi...

Sumerianul credea că mai visează încă. S-a ridicat în capul oaselor și s-a dus s-o îmbrățișeze pe bătrînica aceea afit de puțîn asemănătoare cu femeia din vis care întreba de firul de lînă albastră.

Sărut mina mamă... Sărut ochii băiatule, și bine că m-al apucat în viață.

Ce faci mamă, așa-s ciorapii de nailon, li cirpești cu lînă albastră?

Alta n-am avut, maică, da' merge și cu d-asta, cum o să umbli așa? Țî-am scos din pod bocanul lui țai-că-tău, că mi-a spus moașă c-ai venit desuși. Mare minune că nu s-au răscolit, ce bine că i-am uns atunci cu untură de iepure și i-am umplut cu paie, ac n-o să te bată la picioare... Fui plecată pînă la Dumitra, în Sugag, mi-a trimis vorbă că-i vaca betegă. Da vaca s-a îndrăvenit că doar îi zburase rînduina pe

— Dormi, bălatu mamii, dormi că oi fi frînt de oboșală. De cînd dormi că vil spre mine, atîta amar de vreme țî-a trebuit ca să ajungi...

Sumerianul credea că mai visează încă. S-a ridicat în capul oaselor și s-a dus s-o îmbrățișeze pe bătrînica aceea afit de puțîn asemănătoare cu femeia din vis care întreba de firul de lînă albastră.

Sărut mina mamă... Sărut ochii băiatule, și bine că m-al apucat în viață.

Ce faci mamă, așa-s ciorapii de nailon, li cirpești cu lînă albastră?

Alta n-am avut, maică, da' merge și cu d-asta, cum o să umbli așa? Țî-am scos din pod bocanul lui țai-că-tău, că mi-a spus moașă c-ai venit desuși. Mare minune că nu s-au răscolit, ce bine că i-am uns atunci cu untură de iepure și i-am umplut cu paie, ac n-o să te bată la picioare... Fui plecată pînă la Dumitra, în Sugag, mi-a trimis vorbă că-i vaca betegă. Da vaca s-a îndrăvenit că doar îi zburase rînduina pe

— Dormi, bălatu mamii, dormi că oi fi frînt de oboșală. De cînd dormi că vil spre mine, atîta amar de vreme țî-a trebuit ca să ajungi...

Sumerianul credea că mai visează încă. S-a ridicat în capul oaselor și s-a dus s-o îmbrățișeze pe bătrînica aceea afit de puțîn asemănătoare cu femeia din vis care întreba de firul de lînă albastră.

Sărut mina mamă... Sărut ochii băiatule, și bine că m-al apucat în viață.

Ce faci mamă, așa-s ciorapii de nailon, li cirpești cu lînă albastră?

Alta n-am avut, maică, da' merge și cu d-asta, cum o să umbli așa? Țî-am scos din pod bocanul lui țai-că-tău, că mi-a spus moașă c-ai venit desuși. Mare minune că nu s-au răscolit, ce bine că i-am uns atunci cu untură de iepure și i-am umplut cu paie, ac n-o să te bată la picioare... Fui plecată pînă la Dumitra, în Sugag, mi-a trimis vorbă că-i vaca betegă. Da vaca s-a îndrăvenit că doar îi zburase rînduina pe

— Dormi, bălatu mamii, dormi că oi fi frînt de oboșală. De cînd dormi că vil spre mine, atîta amar de vreme țî-a trebuit ca să ajungi...

Sumerianul credea că mai visează încă. S-a ridicat în capul oaselor și s-a dus s-o îmbrățișeze pe bătrînica aceea afit de puțîn asemănătoare cu femeia din vis care întreba de firul de lînă albastră.

Sărut mina mamă... Sărut ochii băiatule, și bine că m-al apucat în viață.

Ce faci mamă, așa-s ciorapii de nailon, li cirpești cu lînă albastră?

Alta n-am avut, maică, da' merge și cu d-asta, cum o să umbli așa? Țî-am scos din pod bocanul lui țai-că-tău, că mi-a spus moașă c-ai venit desuși. Mare minune că nu s-au răscolit, ce bine că i-am uns atunci cu untură de iepure și i-am umplut cu paie, ac n-o să te bată la picioare... Fui plecată pînă la Dumitra, în Sugag, mi-a trimis vorbă că-i vaca betegă. Da vaca s-a îndrăvenit că doar îi zburase rînduina pe

— Dormi, bălatu mamii, dormi că oi fi frînt de oboșală. De cînd dormi că vil spre mine, atîta amar de vreme țî-a trebuit ca să ajungi...

Sumerianul credea că mai visează încă. S-a ridicat în capul oaselor și s-a dus s-o îmbrățișeze pe bătrînica aceea afit de puțîn asemănătoare cu femeia din vis care întreba de firul de lînă albastră.

Sărut mina mamă... Sărut ochii băiatule, și bine că m-al apucat în viață.

Ce faci mamă, așa-s ciorapii de nailon, li cirpești cu lînă albastră?

Alta n-am avut, maică, da' merge și cu d-asta, cum o să umbli așa? Țî-am scos din pod bocanul lui țai-că-tău, că mi-a spus moașă c-ai venit desuși. Mare minune că nu s-au răscolit, ce bine că i-am uns atunci cu untură de iepure și i-am umplut cu paie, ac n-o să te bată la picioare... Fui plecată pînă la Dumitra, în Sugag, mi-a trimis vorbă că-i vaca betegă. Da vaca s-a îndrăvenit că doar îi zburase rînduina pe

— Dormi, bălatu mamii, dormi că oi fi frînt de oboșală. De cînd dormi că vil spre mine, atîta amar de vreme țî-a trebuit ca să ajungi...

MARIN TARANGUL

Sauriana

Drămuitor de pace, tu auzi cum sare fiifind din gura ta...

Havuz spre Buhara

Cind treci de lumina savantă ai să vezi grindina albă lovindu-se de peretele de sticlă...

Grădini

Cind odihna trece cu picioarele curate, în grădini puternice încofeste suspinul...

Tu care treci! Vino și pune capul Pe această piatră nesfirșită...

O, frați de zăpadă, ce ușor se apleacă Crucile sub pacea aducătoare de umbră...

Stavroghiana

Ziua aceasta a intrat în ochii tăi Și va locui acolo nemșcată pasăre...

Triburi fără duminică Cinstesc împăratul pe care-l măninci Astăzi tu mărează nesimțitor...

Plătește pentru toată sticla Și ai grije de firul atit de subțire Pe care se ridică insectele pină la...

EMILIA CĂLDĂRARU

Imponderabilă

Era acea tăcere Cind Venus putea să se nască din mare, Tăcerea trezirilor neverosimile...

Mierla nocturnă-a strigat Către Istru în jos, Lingă dealul Măcinului...

De pe dealul Măcinului, Ieșiră brusc în lumină, încet scăpărără verziul...

Amfora scită, a trimelei demult equată Sub dealul Măcinului, Amfora cară, răscutită-n ea însăși...

Nimic mai aproape, nimic mai departe, Ca dansul acesta, Pe firul de ață...

Grîu matur

De-acuma, ne-adinca în grîu coapt, Miini de grîu, par de grîu, giad de grîu...

MIHAI COTFAȘ

Lumina de axi, umple lumina de ieri și din lumina-n lumină, întunericul crește...

MIHAI COTFAȘ

Un vițel în nerv, pot dansa pentru voi ascensura medicului la marginea mării deschise...

MATEI GAVRIL

Un vis de glorie aburdă mă poartă și în nopți, ca și cum n-ar fi doar gloria de-a exista...

VALERIU OIȘTEANU

Plînsul nesfirșit al războiului

Gravură

Fug văduve cu grătele porților Și le-mping sulitele În peștii crescuți pe pulpe...

Femele armurierilor cu sex de ebonită Mină convoiului sanucilor spre Sahara.

Moment postbelic II

Gunoarele atrin-n sustine Deasupra remorelor Infirmiterul împarte permise de circulație...

Santinelă continuă

Treizeci și două de vertebre Scăpate de sub esortă Prin cranii flacăra sudurii...

Viziune

Femeile se sparg de oraș Vagoanele de marfă pline cu meloz vislesc cu lopeți de ceară...

MIHAI COTFAȘ

Cît de aproape?

Un vițel în nerv, pot dansa pentru voi ascensura medicului la marginea mării deschise...

Numai teamă?

Tu, ai aflat drumul spre stinci, și strigății meu, gol și uscat...

MATEI GAVRIL

Glorie

Un vis de glorie aburdă mă poartă și în nopți, ca și cum n-ar fi doar gloria de-a exista...

MATEI GAVRIL

Casă în cer

Ce bine-i să ai casă în cer Iarna, cind urli lupii în viscolul orb...

singur în vârful lumii ca un corb, s-așulți la geam cum se ciocnesc stelele negre și roci...

MIHAIL SABIN

Moștenind o mie de prieteni

1 Zodiacul dansează lumete în cumpîna zilelor, amețitoare cărări pentru șerpi și păsări nocturne...

2

Mă scuter, Doamne, de-amintiri, ca o apă nesuferind prea multe corăbii pe trup, o mie de prieteni am fost și daltă deschiderii...

3

Am vițel în nerv, pot dansa pentru voi ascensura medicului la marginea mării deschise...

MIRCEA BONDA

Cu noaptea

As vrea să mă asemăn cu noaptea. Toate nopțile mor pe lumină.

Melcul

Cind melcul prinde curaj i se pare că în soarele în coarne. Cind melcul prinde curaj i se pare că întregul glob pămîntesc există numai ca să-l poarte dîra.

VERA LUNGU

Amiezile

În fiecare anotimp am alergat după amiezile, aproape orbund le-am defăcut cu mîna...

Amiezile de automobil intră în cele de greieri și le anihitează, amiezile de cimilitir le înving pe cele de statui...

Noaptea-i amiază slabă, noaptea se sterge pe lângă amiază, noaptea în amiază crește iarba de pară...

Uitată

Fără respirație, departe de mal, mai jos ca un soim ce-n zile bogate în soare ochiul și-a scurs...

SANDA ȚONESCU

Înima mea

Am venit cu mîinile spre tine Erau grele, Atit de împovărate Că le simțeam cum se frîng...

Erele geologice, Lumea vegetală, Și acvatică, Universul astrilor...



TURNUL BABEL (serie nouă) de NEAGU RĂDULESCU

Copilul de trupă



În hulubăria lirică a Luceafărului, la mansardă, deasupra pomilor și lină cer, cum îi stă bine unei redacții literare...

Într-o zi, de exemplu, copilul de trupă, îi lipsește, atrînd de umeri, o trompetă. Poet. Săsprezece ani. Concurînd în obraji cu frăgezimea bobocului de trandafir.

Uniforma i-a rămas cam scurtă și numărul de liceu i s-a sădit din cauza aceasta spre umăr, riscînd să se transforme în galon...

Nimeni din redacție nu fumează mai elegant ca el, țigare după țigare, rotogol după rotogol, cu degetul mic ridicat cu grație spre tavan...

Pină să-i apară poemele în revistă i s-a scurtat mai mult uniforma și i s-a tocit la un capătul figuratului.

Dar ziua cea mare, totuși, a venit: a apărut două poeme. Ce cutremur o fi fost în clasa X-a?

Emoționat, copilul de trupă, m-a înfîlțit pe culoare, întredîndu-mă cu discreție: — Cam cît credeți că o să iau pe poeme?

— Mult. Te umplii!

După ziua de plată a colaborărilor, l-am zărit instalat la bar, singur, important, meditativ...

supra comensilor, într-un Parnas demn și personal, rostogolindu-se în perfecți colaci englezești de fum.

M-am oprit, admirîndu-l cu dragoste. Acest Gavroche al „Luceafărului” își va păstra oare mult timp această candore?

Poți să știi? Va mai scrie, cum se obișnuiește încă zece, douăzeci de poeme, i se vor tipări poate într-o plachetă și ad nu te mire, că dînr-un delicios copil de trupă, se va transforma și el...

— Cum s-a întimplat cu stîlța, — într-un lăjos duldu, lătrînd și trădînd cu vraștia tocmai în hulubăria care l-a iubit și l-a înfîlțit să zboare. Dar să nu le cerem tocmai poetilor să nu-și trădeze prima lor dragoste.

Ar și prea mult.

Niște precizări...

O auroră cornu — și un fîclăș cu șervet de servicii pe braț și barbă neagră, învîrtesc uneori o rîșnită ruginită la postul de radio așa-zis „Europa liberă”...

Deci, de la aceste ocupații minore și „pe pictor”, și pînă la critica literară și sfatul stilistic, drumul e cam anevoios. Dar fîclășul totdeauna ne-a plăcut să lămurim lucrurile aducînd pe această cale și la cunoștința Aurorii și lui Barbă Neagră...

Toate aceste nume au însemnat niște unicate. Și în fața unicateilor totdeauna am scos pădria și am plecat stiloul.

Nici Aurora însă, nici Barbă Neagră, n-au de unde să cunoască toate acestea, deoarece la vremea aceea e posibil ca ei să fi jucat „leasa pe ouate” (Expresie supărătoare pentru timpurile noastre „europeni”).

O leasă, totuși, pe care ei o mai joacă, după cum observăm, în continuare. Mini-literatura de serie, trasă la săpăgor, după unicatele de noi sau după cele din occident, nu ne mai poate entuziasma și nu ne mai interesează, sau dacă ne interesează o găsim direct la surd.

Așa că altceva, vă rog... Voi saluta totdeauna cu respectul cuvenit pe toți cei care vor aduce în literatură și artă, într-adevăr ceva NOU, servind OMUL, nu numai extravaganțele sezoniere.

Deci, dragii mei, stați cumînți pe înșuștele voastre strapon-nice și vedeți-l liniștit de propriile voastre mici buclucuri cotidiene.

Păreră voastră de „demonzeli bine” și de fotograful amator ambulănt nu v-o solicităm nimeni și nu interesează pe nimeni.

Misterele dramaturgiei și omletei



Confratele meu de generație, nu știu precis dacă a avut preoată și talent, dar mărează pe umeri a avut totdeauna și din abundență. N-am aflat niciodată precis, ce scrie, cum scrie și unde scrie.

Cîndva literatura lui se consuma mai mult oral, pe canapelele și mesele cafelelor, într-o continuă și neobosită combustione, asemeni flăcării eroului necunoscut. Un timp nu l-am mai văzut pe autorul atitor opere importante, depozitate în voluminoase manuscrise, sau chiar necrise și precis netiprite. Mi-am spus că lucrează pe brînci, în vreun bec ore-care, pentru posteritate. Și iată-l deodată reparat pe firmamentului bulevardului ca o reclamă luminoasă. Mai gras, mai chel, mai important și cu mai multă zăpadă pe umeri, grăbindu-se pe străzi, ca un trăpaș la pînă și stringînd tot...

deamna sub braț manuscrisele asemeni unor verze în descompunere.

— Alerg! La unsprezece am oră la Beligan. Zbor: la unu, vine în gară directorul Teatrului din Pitești Cîț e ceasul? Trebuie să-l prind pe Coman de la Piatra Neamț. Dar, apropos, crezi că Popovici Alecu, grasu, poate ceva la Comitet? Își dă aere! Mi-a cerut pieșe, cît mai multe viese și mi le-a uitat pe toate la nemți, la restaurantul Berlin. Dacă o fi pus mina pe ele concurența? Am — mă întrebese dramaturgul — o istorică la Brăila, o poliștă la Notara, trei drame pasionale la Iași, una pentru copii la Petroșani și-o jumă de duzină la Târnăvița. Astea știu cum se scriu. În picioare cît bei două pahare de bere, la pseudoautomatul de lângă Patria.

— Ai semnat contractele? Asta-i important — îl întreb de vreo doi ani.

— Și înțarabăi primează același răspuns. — Se bat la masă.

— Ai luat acotio? — Se lucrează. Mi s-a promis.

— Bine, domnule, dar cîm ce dracu trăiești dacă toată ziua scrii și alergi?

— Cum, din ce! S-au ieșit din ouăle. Optseci de bani bucată Măninc oț și scriu pieșe. Saluti, mă așteaptă Radu Beligan. Să discutăm pieșe.

Peste o jumătate de oră îl zăresc traversînd glonț, pe roșu, pe la Cotroceni.

— Hei, încotro? — Saluti, am înfîlțire cu secretarul literar de la Galați. Imi cere o comedie muzicală.

Un timp iarăși nu l-am mai înfîlțit pe solicitatul autor. Și, ieri, cînd eram și eu mai ocupat, mă oprește el, foarte abătut.

— Le-ai plasat? Ai iscălit contractele? — Și dau să trec. — As. Nu se poate. Sînt otrăvit. — Imi barează el drumul. Imposibil de răzbătut. Găscă mare. Stau totți ca spartanii la Termopile — Lovinescu, Baranga, Euerac, Cătrineț Oproiu, Barbă, Fărăcan, Penculescu și la istorice, Dan Tărbălă. Dar îi zăpăcesc. M-am reprofilat. Am terminat cu teatrul. Ai auzit de Girolamo Poleno?

— Călugărul benedictin, puțin cam trîznit, Teofilo? — Exact. Aia care a scris sub numele de Merlin Cocaj „Maccaroni”. Ei bine, m-am hotărît. Sciu o „maccaroni” valahă. Un fel de ghiucei călugărești. Îi rad pe toți, mai rău ca-n „Turnul Babel”. Am și vorbit cu Bănuț la editură. Miine la două mă așteaptă.

— Ai semnat contractul? — Se bate la masă. Saluti, sînt grăbit, imi fac o omletă de opt bucate și scriu pînă la ziua.

Tendințele actuale ale romanului francez

Redacția: Mai multe motive ne-au îndemnat să vă ocolim această discuție. Printre ele, apariția ultimului dvs. roman „Monsieur Miracle” (editura Robert Laffont) și faptul că în România se va citi toamnă viitoare, tradiția cărții dvs. „Jaquette des Effrois”. Cu ce sentimente așteptați această publicație?

Yves Gandon: Vă închipuiți desigur că sint de fericiți. Înainte de toate, România este o țară pe care o cunosc foarte bine și unde am numeroși prieteni; este o țară de care mă simt foarte legat. Am fost de mai multe ori în România și am întâlnit acolo oameni și scriitori care mi-au devenit prieteni și, pentru că vorbeai de „Monsieur Miracle” pot să vă spun că ultimele patru capitole ale acestui roman al meu a fost scris în Mamaia... Când mă aflui în România, n-am de loc impresia că sint în străinătate: deslușesc firmele magazinelor, înțeleg puțin limba și reușesc să citesc jurnalele. După cum vedeți, voi putea să-mi cumpăr cartea mea în românește!

Red: Cum se face că ai ales toamna acest timp, deoarece romanul aparține ciclului dvs. de aventuri „Le pret aux dames”?

Y.G.: În adevăr, acest ciclu care cuprinde un total 12 volume nu obligă totuși la o lectură integrală; se poate foarte bine aborda fiecare volum separat și apoi care va fi publicat în românește este al doilea din seria amintită. Acțiunea se petrece în secolul al XIV-lea și evocă războaiele lăncierilor. Sotoc că el cuprinde în adevăr o temă care ar putea interesa pe românii.

Red: Să vorbim acum de ultimul dvs. roman. Această carte devine importantă, mai ales datorită faptului că urmează după un manifest care a făcut mult zgomot și pe care l-ați intitulat „Pour un autre nouveau roman”.

Y.G.: Este, în adevăr, rezultatul acestui manifest. El reprezintă timpul de roman legat de ceea ce numesc eu un „realism ironic”.

Red: Se pare că, această formulă, vrea să înlocuiască tot ceea ce dezvoltăți în „nou roman”. Pedești, în manifestul dvs. pentru tot ce este natural, împotriva a tot ce este artificial, pentru un realism ironic împotriva realismului plat al romanului literar, pentru stilul sincer, viu, îngrâșit, împotriva stilului „verbișor”. De aceea am vădit că cunoaștem care sint, după dvs., tendințele actuale ale romanului francez?

Y.G.: Este greu de spus, dar nu va fi niciodată de ajuns să repet că romanul de azi trebuie să fie un roman de acțiune, cu personaje, un roman psihologic. De aceea pentru mine, nu există un roman francez mai mare decât Stendhal.

Red: Vi se pare oare că producția de literatură de aventuri este acum, în Franța, o operă de laborator?

Y.G.: Deocamdată. Fără îndoială, nu este vorba decât de ceva trecător, pentru că în conștiința noastră credem talentului celor ce aparțin „romanelor” — Michel Butor, de exemplu, al cărui prim roman „L'emploi du temps” rămâne înconștientul cel mai bun dintre cele scrise de el. Dar mulți alții s-au lansat în încercări zadarnice și nu ești să citești aici pe Robbe-Grillet, al cărui ultim roman „La maison de rendez-vous” trădează, într-un fel, metoda și tehnica pe care le adoptase. În această carte există personaje și situații. Or, principii acestui pretios „roman-nou” este tocmai surprinderea situațiilor, a personajelor și chiar a intrigii. Dar e foarte posibil ca un roman să existe fără intrigă și personaje? Atunci înțelegem mergem!

Red: „Monsieur Miracle” este povestea unui om care își dă seama la 43 de ani de necesitatea tuturor ambțiilor sale și care încearcă să-și reconstruiască viața pe baza unei fărâșituri de cărți pe care le-a citit în viața sa. Ce v-a interesat în special în această temă? Personajul, situația sau poate această confruntare a omului cu destinul său care de fapt e însuși miezul povestirii dvs.?

Y.G.: Cu siguranță, problema destinului pentru că pentru orice romanier demn de acest nume este o altă problemă nu poate avea mai multă importanță. Dar crearea unui roman e totdeauna un lucru deosebit de misterios. Romanul, despre care este vorba, s-a născut într-o zi pe când trecea prin fața casei în care locuiesc eu și deodată s-a petrecut stăruind în fel de estetică în mine întrebarea: dacă m-aș întoarce acolo ce s-ar petrece? Atunci a început de fapt romanul și pentru acest motiv eroul meu, Jean Miracle, se întoarce în camera în care-și petrecuse tinerețea.

Yves Gandon, președintele Pen Clubului din Franța este binecunoscut în țara noastră, pe care a vizitat-o și pe care așa cum ne-a mărturisit a îndrăgit-o în mod deosebit.

Romancier de prestigiu, dl. Yves Gandon a publicat numeroase cărți printre care reținem câteva titluri: „Le dernier Blanc”, „Le Lotus nait dans la boue”, „Le pavillon des Dames”, „Le Pre aux Dames”, „Le Pré aux Dames”, „Sylvanie et ses plaisirs”, „Les raisins de Brumaire”, „Folle Egle”, „Blanche Hermine”, „Cordelia de l'Évangile”, și „Jaquette des Effrois”, care va apărea în curând în traducere românească în bibliotecă noastră.

Ultimul său roman „Monsieur Miracle” (Ed. Robert Laffont, martie 1968) a constituit punctul de plecare al interviului oferit cititorilor noștri pe marginea tendințelor actualului roman francez.

De aceea am scos-o ca prezentare a acestui recent roman ar fi util pentru o înțelegere cit mai bună a discuției avute cu dl. Y. Gandon.

Eroul cărții este Jean Miracle de 43 de ani, șef de serviciu la o companie aeriană, care la două zile de la căsătoria unei sale fiice hotărăște să se întoarcă pe Laurence, soția sa. Printr-un anumit apăsător mobilat în casa în care trăise ca celibatar cu 20 de ani în urmă. Este vorba chiar de propria cameră de atunci, doar locatarii s-au schimbat și locuiesc în două camere: mama care este căsătorită la Teatrul de Varietăți — ea însăși fostă cântăreață și fiica ei, Angélique Simple.

Jean Miracle închiriază camera, se instalează și-și reamintește trecutul. S-a căsătorit cu puțin înainte de ultimul război mondial la Beyrouth, unde era un om funcționar, la o companie maritimă. Laurence auzese un timp de la profesor de biologie și vegetație care lucra în Munții Lebanonului asigurat de bandiți druzii. Războiul i-a despartit foarte curând pe cei doi tineri de abia căsătorii. El a rămas la Beyrouth, ea a plecat la Paris.

Când și-au reluat viața în comun, contradicția temperamentalor lor a devenit și mai evidentă și deși au căutat să păstreze o aparență armonioasă, rămas totuși străni unul față de celălalt. Jean Miracle s-a angajat la compania aeriană Inter-France, dorind să ocupe posturi care să-l ducă în țări îndepărtate. Laurence refuză însă să părăsească Parisul, mai ales că fiica ei nu dorea acest lucru și Laurence fusese mereu mai mult mamă decât soție. Și așa, pe neașteptate cei doi au devenit străni unul față de celălalt.

Părăsindu-și căminul Jean Miracle își jurase să-și păstreze cu fermitate independența, dar... totul se năruie în fața farmecului irezistibil al fiicei proprietății: seducătoarea, pizantă și spirituală Angélique. Devenind amant al ei, Jean Miracle vrea să divorțeze. În așteptarea procedurii se pleacă cu tânăra Angélique într-o călătorie — într-o vacanță — pe țărmurile însorite ale Coastei de Azur.

Este gata să se însoare, cu toată diferența de vârstă, cu Angélique în care crede că vede pe „îngerul lui salvator”.

Un ecumenic pe cit de neprevăzut pe atât de dramatic răstornă întregul joc al destinului, pe care dintr-o delicată față de autor, care speră că-i va fi tradus și această carte la noi în țară, nu și-l deridăm.

Plecarea lor într-o atmosferă pe cit de stranie pe atât de erotică, plină de umor și în același timp pimentată cu micile ecumenice ale unei vieți fără strădănie, după viața periculoasă din timpul ocupației și a rezistenței — într-un curșat, drama ce se țese se îmbină strâns în acest roman cu liniile sinuoase și care, chiar dacă se va scrii cu un eșec, cu o notă de melancolie — alina de îndată de ea.

Red: Deși concluzia acestui roman este foarte amară, cartea dvs. e totuși plină de umor. Dacă am lua numele personajelor: un om pe care îl cheamă Jean Miracle se îndrăgostește de domnișoara Angélique Simple... Vă recunoașteți de sigur în aceste tușe delicate de umor care se desprind din întreaga dvs. carte?

Y.G.: Cred că umorul e absolut necesar romanului actual și cred că este o noțiune fundamentală, capitală. Cred că cea mai mare parte din romanierii tuturor timpurilor au fost, mai mult sau mai puțin, umoristi. Pentru mine există de exemplu, romanierii mai mari ca Swift, și ca Voltaire. Și dacă ne gândim la romanierii secolului 19-lea, oare Flaubert nu este un mare umorist, chiar și Balzac nu este oare la fel un mare umorist, el care scria cele admirabile pasișe după Vieux Médou? Cred în umor și cred în ironie și spun că acestea sint cu mult mai greu de realizat decât toate efectele romanului de azi, care nu e nimic altceva pentru mine, decât „romanul negru”.

Red: Și acest gest înseamnă de fapt „reîntoarcerea” unui om oarecum învins, în el însuși. Este o luare de contact dureroasă până când omul în sfârșit își a răspunde de destinul său.

Y.G.: Da, pentru că acest om încearcă să-și refacă viața și să-și găsească un nou sens. Este un moment în care societățile cu viața se împun, în care ar voi să înceară să-și cântărească vitorul. Încearcă să-și refacă singur viața și apoi își dă seama că acest lucru e greu și se lasă prins în capcana întinșă de o simplă faptură foarte seducătoare. Dar el mai știe că reîncepând viața în acest fel nu va putea realiza nimic mai bun și se va rețema.

Red: Dar cred că ceea ce v-a interesat în acest subiect este mai puțin de a arăta un om învins cit omul care își asumă, în definitiv propria-i soartă Jean Miracle știe că e un om mediocre și în final își regăsește echilibrul pentru că își acceptă mediocritatea absolută: de fapt, renunțând la ambițiile sale.

Y.G.: Chiar așa este. Dar nu-l vorba aici nici pe departe de un caz excepțional. Ochi oameni au ajuns să realizeze în adevăr ceea ce au nădăjduit în tinerețea lor? Desigur, se poate spune că aproape 80 la sută dintre ei nici nu au prea avut mari ambiții; s-au mulțumit să trăiască, să continue să facă de pe o zi pe alta ceea ce au făcut din tinerețea și se resemnează foarte ușor la acest fel de viață. Dar sint alții, care nădăjduiau să poată realiza lucruri mai deosebite și o toamnă caul personajului meu. Numai că eroul meu nu e destul de puternic nu are destulă ambiție ca să-și poată cere un alt destin. Deci va trebui să învețe să se resemneze.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

Red: Totuși ai fost uneori foarte aspru cu el; prin gura unui alt personaj, îi faceți să spună că nu e decât un mic burghez care șovăie.

Y.G.: Desigur, căci în realitate așa și este. Această lume nu este oare plină de invidioși de mici burghezi șovăitori? Citeadată el nu-și da seama de acest lucru și cred că ar putea deveni mai fericiți deși în final se mulțumesc cu ceva foarte mediu. De altfel o fericire foarte relativă: este soarta celor mai mulți oameni.

„INSTANTANE PLASTICE“

BÖMCHES
FREDERIC

suflete lor pe roate după ce executau la trapeze saltul mortal. Ris cu plin și așa mai departe.

ION MICLEA

Când în cavă stă animale și albumul cu poze a dedicat celor mici, fotografii-artist Ion Miclea poartă ghiozdan.

Când în cavă stă oameni și albumul cu poze a dedicat celor mari, fotografii-artist Ion Miclea poartă sufletul în buzunar.

Acum în cavă e ELADA și fotografii-artist Ion Miclea a făcut pozele pentru el. Și-a dăruit lui frumusețea, și-a dăruit-o subiectiv și numai așa se explică acest album în care fotografiile nu sînt nici jurnal de călătorie și nici fotografii de artă ci numai fotografiile unui îndrăgostit de frumos.

Dominanța de culoare este alb-negru. Regnul de piatră cere celebrarea prin contrastul fundamental. Și apoi toate nuanțele trecute prin cerneală. Genesii: da greșe, ceau, știu-albastru de granit, conștient-argint de colar. De fapt totul e piatră. Piatră naturală din munte și piatră de mormoră prelucrată în temple, așezată pe culcușul inițial.

Unghiul înregistrării imaginii este mediu. Nu sînt unde s-a căutat Ion Miclea dar imaginile de distanță și de aproape și ansamblurile fac o Grecie nouă, un peisaj spontan și proaspăt cu care noi una din tradițiile volumului de artă nu se-a obținut. A dispărut lăcărul. Cadru rigid. Cuvintele de reprezentare fotografică cu care nu-am obținut. Ideile noastre amănunțuri de vedere. A unghiurilor așa-si favorabile. Dar așa, totul poate fi favorabil. Există și-o fantezie a aparatului de fotografiat. Și mai mult: meserie. Și cred că Ion Miclea e muncitor cu ziva la unealta lui de înregistrat.

Și în sfîrșit: o imagine de mare superb, o mare mobilă și amplă ca un reflex al fixității materiei, o piatră de barcă pentru tîntul cu sare și colierele de chiparagi care cer numai soarele marilor, un soare de iască, un soare de smîrînă și de uidelelm, un soare de peste uscat, de chin-limbri și de struguri, unul care se îndupă vegetație de dedesubt. Pentru că fotografii-artist și poet Ion Miclea a înțeles: Elada lui Orfeu.

SĂNZIANA POP



BARBU ȘTEFĂNESCU-DELA VRANCEA

Temperamental, deosebit de Eminescu: fire pasionată, deosebit de intolerabilă, puternic în ură ca și-a iubire, intransigent cu cei din jur și neprietar cu sine însuși. Delavrancea a fost una dintre prezențele cele mai vii și cele mai disputate ale epocii sale. Apariția omului la tribuna politică sau în incinta Academiei, în sălile tribunalelor sau în viața obișnuită a străzii aducea cu ea un torent de dinamism și de forță iar publicarea unei opere sau montarea unui spectacol cu una din piesele sale sollicita dintr-o dată opțiunea publică.

Este impresionanta puterea voinței lui Ștefan cel Mare în Apus de soare. În timp ce doctorul îl arde rana de pector cu fierul înșos domnișorilor vorbesc despre decenii, o surprinzătoare rezistență. Chiar dacă evoluția literaturii s-a desfașurat dintr-o atitudine subiectivă că ea e obiectivă, ceea ce face ca unora, mai ales pentru specialiștii în literatură, multe pagini din Delavrancea să pară veștate, cele mai izbitoare opere ale sale provoacă vibrația cititorului de totdeauna prin sinceritatea sentimentelor, prin avântul înaripat al fanteziei, prin autenticitatea sugrăvirii pasiunilor omenești sempiternă. Plecînd de la informațiile pe care i le punea la dispoziție istoria, ca în APCUS DE SOARE, VIFORUL sau LUCEAFĂRUL, sau sondînd sufletul contemporanilor, ca în Hagi Tudose sau A doua constituție (plează surprinzător de modernă deși încă nevalorificată) Delavrancea a izbit și conștientă particularul în general și s-a sublimat concretul prin transfigurare într-o asemenea măsură încît nu putem niciodată îndepărta sentimentul că trăim în ambianța artei autentice.

Aniversăm o jumătate de veac de la moartea scriitorului, cu conștiința că nici odată asemenea cavitate n-a avut un ecou mai adînc și o mai vie actualitate.

POMPILIU MARCEA

Cultură, Ideologie, Actualitate

(Urmare din pag. 1)

bare concluzii și un răspuns hotărît se determină elementele noțiunii de actualitate în viața noastră, materializată și spirituală a poporului nostru. Acolo se spune: „am realizat o revoluție, în rădăcina revoluției de trai al poporului. Oamenii spun însă, pe bună dreptate: e bine că se ridică fabrici, că se dezvoltă agricultura, știința, cultura, dar ne interesează și cum trăiesc oamenii, și cum se manifestă personalitatea umană în viața socială. Există într-adevăr, posibilitatea ca socialismul să asigure dezvoltarea multilaterală a personalității omului? Nu răspundem: DA!”

Problemele staturii sociale și ale partidului sînt unite. — Prin calitatea și numărul său îndemnează aspirațiile întregii popor român. — Problemele libertății și ale necesității, ale relațiilor dintre personalitatea individului și personalitatea statului, metodele în care se încadrează raportul dintre deșirul personal și deșirul social, dintre umanitate și legalitate, capătă o nouă dimensiune și devin la o înțelegere nouă, sub semnul conștientizării revoluției noastre, în textul citat: „în decursul veacurilor, poporul nostru a trecut prin multe greutăți, dar întotdeauna a dat dovadă de omieie, de emanșim de dragoste pentru toți oamenii muncii”.

Materialul teoretic cuprins în ultimele documente de partid și care se recomandă necesarmente unei exegere noi și neovărate, aduce argumente puternice în favoarea autonomiei artistului decît să conștientizăm conștient să existăm cu exigență nouă, sub semnul conștientizării revoluției noastre, în textul citat: „în decursul veacurilor, poporul nostru a trecut prin multe greutăți, dar întotdeauna a dat dovadă de omieie, de emanșim de dragoste pentru toți oamenii muncii”.

Materialul teoretic cuprins în ultimele documente de partid și care se recomandă necesarmente unei exegere noi și neovărate, aduce argumente puternice în favoarea autonomiei artistului decît să conștientizăm conștient să existăm cu exigență nouă, sub semnul conștientizării revoluției noastre, în textul citat: „în decursul veacurilor, poporul nostru a trecut prin multe greutăți, dar întotdeauna a dat dovadă de omieie, de emanșim de dragoste pentru toți oamenii muncii”.

(Urmare din pag. 1)

Dar constituirea cu adevărat a statului modern românesc s-a petrecut în anii noștri, al socialismului, după victoria împotriva hoardelor fasciste la care România a adus o contribuție de sine înțelesă, victorie care a facilitat altminteri substanțial schimbarea radicală a cursului vieții între aceste meleaguri.

Revenim la problema ideologiei străine, a ideilor retrograde insinuante sau agresive și față de care nu putem rămâne pasivi, în unele cercări filosofice s-a acreditat părerea că „la 50 de ani după Revoluția din Octombrie, cu numeroasele generații noi, aparute și educate în societatea socialistă revoluționară, într-o situație în care nu mai există încercarea imperialistă, iar raporturile de forță pe plan internațional s-au schimbat în mod hotărît, marginile în care pot acționa ideologiile străine sînt extrem de limitate”, precum citeam luna trecută în Rîncișca. Este un adevăr în asta — filosofia ideologiei străine crește dintr-o structură și exprimă o spiritualitate străină, — deci poate numai unii relații.

Nu sînt numai relații, fiindcă se știe că inerția suprastructurii se prelungește, ca leștii lor ideologic depăși, chiar după schimbarea survenită în bazele structurale; dar mai ales pentru că ideologia imperialistă „se împotrivesc”, în formele unora foarte seducătoare cu care marxismul se ciocnește, pe mai multe fronturi, în gîndirea contemporană.

La a 150-a aniversare a nașterii lui Karl Marx, gînditorul marxist din toate țările și din toate domeniile științelor, au putut contribui la argumentarea principiului dezvoltării gîndirii marxiste în epoca noastră. În progresul ei, înzestrată din cercetarea realității social-politice din fiecare țară, și în confruntarea ei critică și antidogmatică cu întreaga dezvoltare anterioară. Dintre colecțiile viitorului congres internațional de filosofie de la Viena, unul va fi consacrat influenței marxismului în filosofia contemporană, alături de cele dedicate mișcării fenomenologice, filosofiei analitice, sau celui cibernetic în filosofia tehnică, fiindcă de pe acum că vor fi rememorate problemele și problemele care sînt stînga în comunicările unui mare număr de filosofi marxziști.

În determinarea exactă a pozițiilor ocupate în prezent pe frontul ideologic mondial, și în vîrșurile sale marter marxist-leniniste, în delimitarea ei este nevoie de un efort nou și esențial.

Asa cum remarcă, cu toată sinceritatea, un tînar estetician român, teoria noastră estetică este nu numai departe de a putea opera asupra delimitării, condiții primordiale și arărate înzestrare de idei, dar ne aflăm într-un grav deficit față de necesitatea satisfacerii cerințelor minime ale practicii îndrumării literar-artistice din țara noastră.

În cadrul dezbaterilor organizate sporadic de uniunile noastre de creație și ogîndite în presa de specialitate, deși nu putem spune că am fost întotdeauna la înălțimea subiectului, sînt puține și puțin definite, al pozițiilor filosofice celor mai felurite care se confruntă în estetica contemporană. Mi se pare de o importanță fundamentală organizarea unei serii continue de dezbateri teoretice, pe teme în care simplismul a făcut și face ravagii, ca aceea a criteriilor valorii artistice, a actualității și modernității, esenței și structurii și bineînțeles, pe marginea metodelor critice românești, a specificului ei. În ansamblul activității noastre ideologice, fiindcă trebuie să înțelegem că, dacă facem drum schimbului de păreri în știință, artă și literatură, în toate domeniile vieții sociale, trebuie să exprimăm cu putere poziția noastră, principiile noastre, dar nicicum simplist și apodictic.

Conferința pe țară a artiștilor plastici a oferit terenul unui asemenea feril schimb de opinii, din care întregul nostru front ideologic a avut de cîștigat. Acolo glasul autorizat al partidului a adus prețioase îndrumări. Apropriațiile conferinței sînt deosebit de utile de creație vor veni înzestrate contribuții la progresul unor dezbateri abia începute, și ale celor feluri nu au însăsură înțelegerea apei, în sine, ci se vor adapta climatului de principialitate, de omieie și sinceritate, prielnic artiștilor și scriitorilor autentici, și a fărîni noi opere cu care poporul român să se poată mîndri și care să îmbogățească patrimoniul valorilor noastre culturale inspirate din actualitate, să vitalizeze ideologia noastră cu valorile spirituale proprii națiunii socialist-române, incorporîndu-le în chip natural existenței ei sociale.

(Urmare din pag. 1)

Victorie

Victorie, amindoi avînd aceeași legătură cu cultura fixativul lor spiritual. În alară de ei doi, un Legrandin, decanul Poncin și magistratul Prezident, acestia din urmă dimpreună cu sofiile lor, suplinează memorabil, ca și membrii „nucleului” Verdun, galeria de uritenii a lui Daumier. Fata de monstrii acestuia, burghezii lui Proust sint diformi morali. Viclenia, filistinismul, aduția, superficialitatea și în deosebire absentă unui rezim mai adinc, a unei rădăcini, care nu rare de mișcări și aspirații impropriri, deci de ridicolul instabilității sociale, îi transformă în caricaturi sau în marionete. De aceea ei nu au nici o atingere cu burghezia patetică, balzaciană.

PAUL B. MARIAN

S-a născut în București, la 2 mai 1906; absolvent al Facultății de drept din București. A debutat în 1928, în Bilet de papagal cu proză, continuîndu-si activitatea ulterioară ca publicist la Cîmpulul liber, Șantier, Adevărul literar și artistic, Universul literar. Cele trei Crișuri, etc) și ca autor de povestiri pentru copii și tineret. (Toto premiant 1934). S-a născut un copil și Cristofor Columb (1942) ultimele două semnate cu pseudonimul Ion Albota.

EMIL MANU

MARIN TRAIAN

S-a născut la București, în 1932. Redactor la radio și televiziune. Fișa bibliografică a lui Marin Traian include volumele: Iepurșul Tup (1955 — debutul); Ocolul lumii în cinci minute (1958). Se înalță o casă — 1960; în culegerea de povestiri Haz de neaz semnează în calitate de coautor (1963). Urmează să apară, în curînd, un nou ciclu epic, Și cu Bobiță, zece... În cadrul emisiunilor radiofonice a elaborat reportaje, scenarii, adaptări, iar mai recent, ademeni și de genul satiric, scrie excelente microfilmatoane inspirate din actualitate.

MIHAI BOTEZ

ADRIAN MARINO

Adrian Marino s-a născut la 5 septembrie 1921 la Iași, unde a urmat liceul și cursurile școlii medii la (succesiv) Liceul militar, Liceul internat și Seminarul pedagogic. Întră 1941 și 1943 a fost student al Facultății de litere de la Universitatea ieșeană, studiile superioare

încheindu-le înă la București. În 1945, lînd obține titlul de licențiat în litere și filosofie. Din 1945 pînă în 1948 s-a numărat printre asistenții lui G. Călinescu la catedra de istorie a literaturii române moderne de la Universitatea bucureșteană. În 1947 își la doctoratul în litere la Academia Universitară.

A debutat în 1939 în paginile Jurnalului literar. În arhi următorii a colaborat, cu recenzii și contribuții istorico-literare la Revista Fundațiilor Regale, Națiunea, Lumea, precum și încă de acum cu precădere de biografie și opera lui Alexandru Macedonski. Sedus de fascinantă personalitate a acestuia, i-a consacrat, în afara unor numeroase articole, pe subiecte diverse, două cărți de exegeză, capitale: Viața lui Alexandru Macedonski (1956, distinsă cu premiul B. P. Hașdeu al Academiei) și Opera lui Alexandru Macedonski (1967). Cea dintîi, întemeiată pe investigații documentare (inclusiv arhivistice) de remarcabilă înșindere, realizează un excelent portret în mișcare al lui Macedonski-omul: spirit contradictoriu și complex dominat de temperament, polemist redutabil, în țesnic conflict

mașă, pentru că, într-un capitol final, conchizură, să conștientize în sinteză o cu totul altă imagine despre Macedonski decît cea, adesea superficială, desenată de predecesori. E imaginea unui Macedonski „răpente a literaturii române la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea”, cap de serie sau măcar un inițiator sporadic în numeroase direcții (parnasism, naturalism, simbolism, proză poetică, exoticism etc.) prelate sau portrite din trunchiul fundamental și tregămintă romantică al spiritului său fecund în inițiativă. Investind fuzivități similare de exegeză, atent la nuanțe și la sensul cravatei ideilor, Adrian Marino a realizat: paralel și o foarte ușică ediție critică (din care au apărut pînă în prezent patru volume) a operii macedonskiană. Remarcabile sint de asemenea, imbrățișînd alte zone ale culturii române și europene, eseurile închinăte de Adrian Marino personalității călătoreșnice, studiile consacrate de el (sub pseudonimul M. Adrian) în Lumba română și în Lumea, rîspîndiri filosofice luminilor în țările române, ca și paginile publicate, prin reviste, din Dicționarul de idei literare, oflat în curs de elaborare.

Interesant se anunță prin obiectul său, volumul Introducere în critica literară (sub tipar la Editura tineretului). Cum interesante sînt și articolele sale pe diverse teme, publicate în anii din urmă în Steaua, Contemporanul, Gazeta literară, Cronica și Iașul literar, articole care confirmă că și întreaga-i operă, de altfel, definiția formulată de G. Călinescu, în Istoria literaturii române (compendiu): „Adrian Marino e mai ales un esait, curios și malign, mare scotocitor de cărți, cu un stil intelectual și acut (...) de excursie literară”.

AUREL MARTIN

MAROSI PÉTER

Critic și istoric literar, născut la Tîrgu-Mureș, în anul 1920, fiu al Venerabilului poet, romancier, critic literar și critic de perioade culturale Molter Karoly (utilizînd pseudonimul de „marosi” scriitorul a dorit, probabil, să sugereze originea sa mureșeană — Marosi = Mureșeanu), studiile și le-a făcut la teologia reformată (protestantă) din Cluj și la facultatea de filozofie a Universității clujene.

N. A. STRĂVOIU

cu societatea vremii lui, animat de idealuri progresiste, dăruit artei, sensibil la noutățile culturii, ofiiciind ca un sacerdot la altarul poeziei. A doua, imbinînd criteriile ale istoriei și ale criticii literare, sugestii structuraliste și tehnici aparținînd cercetărilor comparatiste, reprezintă, negreșit, în bibliografia macedonskiană, comentariul cel mai nuanțat, mai complet. Utilizînd un sistem de referință aproape exhaustiv, Adrian Marino reface într-un prim capitol portretul intelectual al scriitorului, insistînd asupra orientărilor lui ideologice și mai ales (prin refacerea hărții literare) asupra formației sale literare, analizează apoi, de-a lungul a trei sute de pagini, structura operii macedonskiană, degajîndu-i laitmotivele, se ocupă în continuare de acta poetului, prozatorului și dramaturgului, de ideile estetice, de opiniile lui politico-sociale și de concepția de

DICTIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ (ADDENDA)

Colaboratorii noștri vă recomandă:

CARTEA: Lucian Blaga — „Poezii” — 2 volume. Biblioteca pentru toți.

TEATRU: „Celuloid” de Iosif Naghiu, „Frunze galbene pe acoperișul ud” de Leonida Teodorescu, premiere la teatrul Nottara (spectacol coupé) în Ciclul II al Atelierului '68.

FILM: „Statornicia rațiunii”, coproducție franco-italiană cu Catherine Deneuve și Samy Frey.

ARTE

Colaboratorii noștri vă recomandă:

CONCERT: Violonista Cornelia Bronzetti acompaniată de Orchestra simfonică a Cinematografiei, dirijor C. Bugeanu.

EXPOZIȚIE: Expoziția de artă plastică franceză, sala Dalles.

TELEVIZIUNE: „Se schimbă lumea”, film artistic cu Paul Muni și Mary Astor, emisiunea Telectemateca, miercuri 15 mai.

În al său „Către spectatori” din Caietul-program, Horia Lovinescu se justifică și își justifică noua piesă care pe multă lume a surprins și deconcertat.

„Piesa „O casă onorabilă” — spune d-sa — a fost concepută ca un divertisment — gen de literatură pe nedrept hult și deosebit de util, ca exercițiu, scriitorului — și nădăjduiesc că intenția inițială n-a fost chiar cu totul trădată”. Eu zic că n-a fost trădată de loc și, în definitiv, orice scriitor are dreptul la exercițiu, la divertisment, în sfârșit, nu se poate trăi numai din drame și tragedii. Ba uneori, din păcate cam des, cu asemenea divertismente se umplu săliile și trebuie să recunoaștem că oricât ar fi ea, istoria literară, de amenințătoare și neiertătoare, o sală de teatru plină în prezent, e mai practică totuși decât, în viitor, un spațiu critic ideal în filele istoriei literare.

Să ne întoarcem la „Casa onorabilă”. Evident, titlul e o ironie, o ironie amară, neagră, pentru că în această casă nu e nimic onorabil și autorul are sadismul (pe care i-l putem înțelege) să scoată în lumină toate viciile unui fel de a trăi atât de murdar încât sint nevoit

să observ că depășește posibilitățile artistice ale limbajului teatral.

Sau sint eu prea naiv, sau prea puritan. Oricum, parcă se merge prea departe cu acest sadism al dezvăluirii sexualismului introvertit și chiar dacă mi se poate replica — și poate nu lipsit de intenția atragerii atenției asupra pastei — că și în Albee se petrec unele lucruri murdare — tot nu sint convins că în felul acesta se creează un moment literar. Dar, repet, s-ar putea să am eu un acces de puritanism. Adevărul e că un sentiment de greață reală, fizică, te încearcă în timpul lecturii și cu atât mai mult al spectacolului. Autorul mizează pe minia pe care publicul i-ar împărtași-o. De ce să nu vedem și reversul: interesul pentru ideea de viciu, tradusă pe scenă cu o destul de inabilă detașare, adică speculată inabil încât accentul nu cade pe minia lucidă împotriva viciului, ci pe greața fizică, ceea ce e și cu totul altceva.

În sfârșit scriu conștient că voi fi acuzat de impresionism în această cronică pentru că alte argumente decât trimerile destul de transparente la care mă obligă piesa, la

DINU SĂRARU CRONICA TEATRALĂ

O casă onorabilă



Priestley, la Agatha Christie, la nefericitul autor al celor „Opt femei” Robert Thomas. Jucată recent pe aceeași scenă, nu pot pronunța cu deplină tăcere convingeri.

Lovinescu e azi, pentru noi toți, un dramaturg cu autoritate, cu titlu, un nume în literatură. Nu e de mirare că poate construi, și după rețete, o piesă polițistă, careia îi poate, de asemenea, cu ușurință, adăuga un spor de satiră socială cu tentă actuală. Dar asta e minima rezistență. Și nu sintem chemați, bănuiesc, să vedem dacă autorul „Citatele sfărâmate” poate să scrie în funcție de minima rezistență.

Jată-mă însă intolerabil și nimic nu e mai criticat decât intoleranța și nu e „recomensat” mai bine decât ea. Încît stau să mă gîndesc dacă am într-adevăr dreptate. Evident, am. Nu pot convinge pe nimeni că Horia Lovinescu reușește altceva, în Casa onorabilă, decât un divertisment cu succes de casă.

Spectacolul semnat de Lucian Giurchescu este fidel textului, relevîndu-i virtuțile și servituțele cu o candoare care s-ar putea să

fie fidelitate față de sadismul autorului. Giurchescu urmărește și realizează cu real talent intriga polițistă, e preocupat de definirea cit mai pregnantă și mai pitorească a caracterelor, dar nu ezită nici să apese, cit se poate, adică de fapt cit cere și textul, din păcate, pe sexualismul provocator de greață.

Actorii sint ei înșiși dirijați spre a pune o astfel de pecete pe întreg jocul lor, de la inflexiunea glasului la gestică echivocă. Sint actori buni toți și joacă cu pasiune, dar în același timp toți sint foarte atenți la slăbiciunile publicului, căruia li vin în întîmpinare îngroșînd și ei cit mai pot, ceea ce îngroșează mai întîl textul, apoi regizorul: apar și replici noi, unele de un echivoc violent.

Slab în spectacol e Ștefan Iordache și e curios că un actor talentat și atât de lăudat ca el în ultima vreme nu ține la țîntă. În distribuție: Nineta Gusti, Dodi Caian, Liliiana Tomescu, Nucu Păunescu, Radu Dunăreanu, George Negoescu și Anda Caropol, singura care, cel puțin în seara premierei, mi s-a părut atentă la faptul că din toate părțile pindește vulgaritatea.

MUZICĂ

LOLA BOBESCU

Detașare, obiectivitate, rafinată prezență lirică; luciditate rațională alături de fascinație temperamentală; cult pentru sonori pluri-culore; tentație speculativă, reflexivitate; irizări emoționale firești, simple, moderne; nici o dată patetism istovitor, vibrații emfatică; ritm bogat în valențe, academic unduit; inclinație artizanală, poezie. Este totuși Lola Bobescu o violonistă artificială, pozînd în toate aceste calități? Nu, cu siguranță. În interpretările ei reținute, de o stilizare modern consecventă se află acea gravitate, iscusit neotentativă, a generozității artistice autentice. Dincolo de aparențele rigide, măsurate se află un clocot intens care purifică și umanizează totul. Lola Bobescu este însă o artistă super-rafinată, modernă și de aceea poate mai greu de înțeles. Momentul interpretării, spectacolul său (și aici calitățile violonistei sint cu totul excepționale) creează acea ambianță de fluxuri magnetice prin care stilizarea severă devine auditoriului foarte apropiată, intimă: ascultînd-o însă după înregistrări, acolo unde rămîne doar sunetul ei, construcția fermă, speculativ rafinat, rețineria stilistică, necesită o atenție de-a dreptul intelectualistă.

Concertul de Brahms ascultat acum cîțiva ani a fost o revelație. Versiunea aceea ni se părea dintre cele mai juste și poetice posibile. Comparînd-o cu altele, nu mai puțin celebre, ne convingeam într-adevăr că înseamnă a ști să dai glas unui romantic fără subiectivisme uzate, ne convingeam de faptul că ponderarea, rețineria, conducerea lor în spațiul dramaticului atesta o personalitate interpretativă deosebită. Aceasi impresie cu un an doi în urmă ne-o lăsa Concertul nr. 5 de Mozart. Purițiile diafane ale melodiilor, transparențele culorilor, lirismul poetic al părților moderate și rare, transpuneau în lumea exultărilor elevate. Era un Mozart autentic.

Concertul de Mendelssohn Bartholdy cîntat săptămîna trecută se înscrie pe această traictorie interpretativă. Același ton generos, aceeași frumusețe sonoră, același ritm avîntat și totdeauna clar. O anume învăluire a discursului, o anume manieră de succedare ne-au sugerat apropieri cu cîntul lui Lipatti. Să existe oare interfețe între manierele interpretative ale celor două personalități? N-ar fi exclus. Cu aproape două decenii în urmă făceau împreună muzică de cameră. Interpretarea recentă a avut întreaga ardență necesară, întreaga înflăcărare, rămînd în același timp impecabilă, de o tehnicitate virtuoză perfectă, în fiecare frază împletindu-se exuberanța și discreția. Încă o dată sesizăm adîncimea înțelegerii textului muzical, ingenuitatea, spectaculozitatea plastică a liniilor sonore. Dialogul cu orchestra nu s-a putut ridica însă la același nivel. Ca mai totdeauna între solist și ansamblu se păstrează un decalaj valoric supărător, care bineînțeles nu jenează numai pe ascultători, dar cu siguranță dezavantajează orice reverie solistică.

O singură dorință nerealizată pînă în prezent adresăm în continuare violonistei Lola Bobescu. În Belgia, la Lieze, unde activează și ca profesoară la Conservatorul ce-l avea altădată maestrul pe marele Issay, — Lola Bobescu este conducătoarea unei formații de cameră de renume internațional, cu specific în muzica veche. Publicului românesc artista îi este încă datoare. Pentru cînd o mult așteptată întîlnire cu acest ansamblu?

IANCU DUMITRESCU



Desen de
MHU VULCĂNESCU

FILM

BALUL DE SIMBĂȚĂ SEARA

De fapt, Balul de sîmbătă seara nu există decît în titlul filmului lui Geo Saizescu și D. R. Popescu. Pe ecran el nu apare niciodată. Știm însă că acolo eroul filmului își caută cu îndrăgire „eroina”, femeia ideală, careia să-i poată oferi odată cu inima, toate „dumnicile vieții” sale. Generoasă, soarta îi va scoate în cale nu una, ci două candidate și încît în circumstanțe destul de neobișnuite: una pe sosea în cămășă vaporosă de noapte, cealaltă ieșind din apele Cernei, în costumul Evei! De aici încolo, se poate spune că realizatorul au transpus în termenii cinematografici binecunoscutul proverb moralizator „Cine fuge după doi iepuri...”. Dar nu subiectul, care reia în fond tema veche de cînd lumea a eroului comic pendulînd nehotărît între două ispite, este acela care dă filmului consistență, ci personajul central Sebastian Papă, zis și Papă-Lapte (interpretat de Sebastian Papalini), în jurul căruia se structurează în largi volute întreaga acțiune. Credincioșii comicii de factură populară pe care i-au experimentat cu succes în Un surinș în plină vară, bandemul Geo Saizescu — D. R. Popescu, ne oferă după Păntîlă, un alt frate bun al lui Păcălă (pe cînd un Păcălă adevărat?) Papă este oltăneț și această precizare de ordin „topografic” este esențială în prezentarea lui, implicînd o serie de date temperamentale specifice. Într-o eventuală clasificare a umorului european, oltănețul ar trebui, fără doar și poate trecut de rînd cu maramureșii și napotianii, pentru vitalitatea, umorul și optimismul său. Închîmînd filmul acestei categorii umoristice căreia i-au rămas credincioși, autorii au știut să evite pericolul schematizării implicat de necesitățile construirii unui „tip”. Papă candidează la titlul umorist din cele mai vii și mai autentice personaje ale filmului românesc de actualitate. Palavrăgiu, dar sensibil, el ascunde sub gasconadele sale cîndori și delicateți suflutești neobișnute, iar participarea sa la viața șantierului înseamnă pentru el un prilej de multiple mutații interioare, chiar dacă aparent insesizabile. Există în prezența unor caractere de dimensiunea lui Papă primejdia ca privirea realizatorilor să se concentreze exclusiv asupra lor, nemaivăzîndu-le pe celelalte decît fugăr, cursivitatea fluxului comic se întreprinde și se dispersează ori de cite ori sint inserate episoade în care Papă nu apare, sau accentul acțiunii nu cade pe el. Fidelității lui pentru comedie Geo Saizescu confirmă cu Balul de sîmbătă seara, trăsăturile definitorii ale personalității sale, vădite de filmele anterioare. Calitatea principală a ultimii lui realizări o găsim în tonusul ei comic, în atmosfera burlescă, în spontaneitatea gașurilor (a căror salvare e accentuată de discreția și naturalitatea jocului lui Papalini, care se dovedește, încît o dată un remarcabil actor de film.) Pe parcursul carierei sale Saizescu a urmărit cu succes crearea unei formule de comedie lirico-populară care să corespundă pe plan cinematografic noavelor din folclorul românesc. Din moment ce și-a găsit un gen al său specific, părăsirea lui și mai ales interferența de stiluri, nu poate fi decît riscantă, cel puțin așa cum o dovedesc unele scene din film cînd regizorul abanconează stilul său realist, plin de vitalitate pentru a se aventura în zonele incerte ale omicului. Factura personajelor și a filmului permite ample desfășurări de lirism autentic fără a fi necesară recurgerea la artificii tehnico-formale. Dovadă stau momentele reușite, sensibile și cald tratate ca acelea al duo-ului amoroș dintre Papă și Raluca (Mariela Petrescu) în cîmpul prîjolit de incandescență solară.

În conturarea climatului comic al peliculei, regizorul a fost secondat cu fidelitate de membrii echipei cu care a colaborat la realizarea tuturor filmelor sale, și în primul rînd de valorosul operator George Cornea. Eforturile tuturor au contribuit la succesul Balului de sîmbătă seara, la care spectatori (nu numai araveni) se vor îmbulzi să-l vadă pe Papalini vesel și sugubăt, conducînd hora imaginilor.

MANUELA GHEORGHIU

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHIȚEI (redactor-șef adjunct); ION DODU BALAN (redactor-șef adjunct); GICA IURTES; SANZIANA POP; M. N. RUSU; DINU SARARU (secretar general de redacție); VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentarea grafică ȘTEFANA HARBUR

RAOUL ȘORBAN

În urmă cu treizeci de ani, cînd Vasile Kazar a apărut printre noi, căutîndu-și calea rezervată și discret, lucrările lui, ca și azi închinăte muncitorului pădurilor și ogarilor, au adus marturia celor prinși în războiul social. Inspirat de lumea și așezările din nordul țării, teme statornice ale artei sale s-au dezvoltat însă spre alte înțelesuri. Și totuși, ele continuă o luptă. În al sens decît luptele dintre diverse tendințe care solicită invenția și nu substanța, subiectivismul și nu adevărul.

Arta lui Kazar are sensuri concrete. Arhitectonică în cel mai adevărat înțeles al cuvîntului, arta lui e construcție și nu a vârlor de senzații agreabile tîmboace. Liniile și puține pete ori umbre rîndînd să exprime rînduiri, filicuri, esențe. Și fiecare linie, orice pată e frumoasă, are valoare fiindcă e subordonată — clar, concentrat, sintetic — expresiei. Nu scopuri în sine, nici artificii, mijloacele lui — tot aștea semne ale unei maniere sensibilizată și ale unui intelect ajuns la un înalt nivel al înțelegerii epocii — sint cîștigurile unui om hărțuit de indoieli și înjumatat de certitudinî.

Opera lui Kazar nu poate fi înțeleasă fără a-i cunoaște geneza. Ea se hrănește din spiritualitatea Maramureșului, din tradițiile lui de revoltă, durere și poezie, din frămîntările-l sociale, din miturile lui misterioase și fascinante. Dar o asemenea operă al cărei fundal rămîne dăru nu se explică numai prin origini. Sensurile ei se deslășoie nu cîntîndu-i izvoarele primite, ci taminate de folclor și nici măcar aplicarea estetică — pe plan superior al procedului, ci cunoscutu-i năzuința spre adevăr, spre puritate. Imagistica lui Kazar nu are nimic comun cu redactările culegătoare de folclor. Arta aceasta, cu un potențial deopotrivă de afectiv și intelectual, este — într-un fel — imaginea artistului

PLASTICĂ

VASILE KAZAR — DESENE Sala Dalles

Insuși, existînd în centrul tematicii lui, în care proiectează o sumă de stări ce reflectă același mesaj unic. Odimioară revoltat de infernul social, astăzi exprimă gesturi surprinse în arhiva de tradiții din Vadul Izei. Le comentează cînd cu bunăvoință și umor, cînd cu asprimi și sarcasm, amîntînd ce fînte mai rămîn de atîns în lupta împotriva strîmbăturilor, idilei și ipocriei, ce trepte mai trebuie urcate în procesul de înălțare verticală a ființei omenești de la stările ei obscure la deplină împlinire în întocmirea noastră modernă. Și astfel, peste reziduurile atitudinilor și formelor de viață rămase dintr-un univers apus se așterne, complex și diferențiat, mecanismul unei structuri proprii fondului cultural, social și politic al vremurilor noastre. Nimic abstract sau impersonal în această operă, unde subiectele — modelate de acțiunea însăși a mediului și timpului — se difuzează pe suprafețe, la fel cum muzica — se răspîndește în am-

bianța sonoră, fără bariere, nestingherită de legile gravitației, de dimensiunile spațiului, într-o figurare în care totul e posibil și adevărat fiindcă este necesar.

Artistul acordă drept de cetate tuturor realizărilor, lucrurilor — și celor mai banale; realizează sinteze artistice din elementele cele mai prozaice; construiește ignorînd convenții, sparge tipare și impune determinări noi. În orizontul interior al imagini pătrund sensuri dintre cele mai neașteptate, într-o continuă circulație, teorie angajate, toate supuse subiectului.

Mediul asupra subiectului Kazar, artist și comentator, își expune idilele într-un, continuu dialog critic cu imaginea. În acest chip o artă spontană și de intonație populară se recompose într-o artă în care poezia se află în acord cu rațiunea. În fiecare cadru alcătuit de Kazar se poate desluși istoria intimă a artistului, care constată parcă cum i se desfac idilele în fragmente, cum se separă în detalii, cum se desprind de suportul lor real, ca apoi să se recomand în jurul unui centru pentru a se replămîdi în formă stabilă și în corespondență cu lumea lui intențională.

Trînd în opera sa, Kazar își lasă pecetea caracterului, a gîndurilor și a fiziionomiei afective în cuprinsul ei. Grafica lui, asociînd raporturi inedite, introduce într-o anume lume, povestind lucruri și întîmplări ce se află în legendele — mai vechi ori mai noi — ale Maramureșului. Pivotal acestei lumi este realitatea vieții, hrisoavele scrise și nescrie ale provinciei și artistul însuși prins în vârtejul episoadelor ei. Intuiția nemijlocită, inchiupirea aprinsă, uneori candoarea fac să răsără reprezentări — parcă spontane — sugerînd impresia pe care întîmplările reale și miturile o exercită asupra artistului.

Viziunea unei realități este lăsată astfel în voia fantaziei libere:

Fata pădurii, inchiupită în scorbura unui copac cu un prunc de turtă dulce în pîntece; scara galileilor, pe ale cărei trepte ierarhice se așază o pasăre artificială, un heruvim și o găină; descințete cu linguri de lemn și picături de apă arse pe vîrță; ursitoare, mirese, ceterași, morți, bătrîni; cruci învîdute și sterguri; fotografii, blazoane, chipuri de jîndarni cu pene de cocoi, greutatea de cîntar, melițe, pisici, fuioare, potcoave, coșeți, baionete, mîști, pistoale; odii cu vetre și cuptoare; garduri și găleți; capre, cai și vite sau chipurile lor arse în lut — tîntă realitatea desmembrată în lucruri și ființe, așa cum apare înfățișată în viziuni. Și cu toate că elementele nu par a fi totdeauna armonizate între ele — uneori în alcătuirii aspre, alteori delicate, apoi solenne ori grandioase sau patetice, cîntădită cu o ironie fără eleganță — viața încalfește mereu din mijlocul lor, subtilă ori grosolană, credulă și știutoare, umbră sau cu străluciri, ca în basme, oglîndînd existența unei imaginații particulare, pe care lumea Maramureșului o ține sub vraja ei, o urmărește, o împresară și o obsedează. Arhivă și ficțiune, alegorie și realitate, simbol și adevăr sînt și dramă, arta lui Kazar operează și o mutație de la nivelul popular la nivelul cult prin dezvoltarea firească a unei vechi viziuni țărănești, receptivă față de existența întregă. Insuși de sistemul acestei lumi, Kazar e și cîntăcit de ea. Iată de ce opera lui, privită retrospectiv și în ansamblu ei, este unitară, îndreptățită în continua ei metamorfoză, și consolidată de un comportament imaginativ care o angajează și o justifică estetic și social în umanitate.